NONNULLA ALARDI AMSTELREDAMI NECNON ERASMI OPUSCULA.

Nonnulla Alardi Amstelredami necnon Erasmi opuscula

EXPOSUIT

P. M. BOTS,

PRESBYTER AC RECTOR EMERITUS.

LUGDUNI BATAVORUM,

APUD G. VAN BRUSSEL,

EDITOREM ET BIBLIOPOLAM.

Via dicta: Haarlemmerstraat 267.

1895.

Leiden. — Boekdrukkerij van G. VAN BRUSSEL.

DE ALARDO AMSTELREDAMO

HAEC HABET BATAVIA SACRA: [1])

Alardus Amstelodamus varia eaque elegantissima, ut doctissimus erat, ingenii monumenta relinquens, vivere desiit Lovanii anno 1541; sepultus est in aede St.-Francisci, sub hoc Epitaphio quod sibi scripsit, alludens haud dubie ad vernaculam nominis sui Etymologiam.

AL-AERT.

TOTA TEGIT TELLUS, QUI TELLUS TOTA VOCATUR.

OVER ALARDUS VAN AMSTERDAM

SCHRIJFT DE BATAVIA SACRA: [2])

Alard van Amsterdam (priester), liet verschillende gedenkstukken van zijnen rijken geest na, en wel zeer schoone, omdat hij zeer geleerd was. Hij eindigde het leven te Leuven in den jare 1541 en werd in de kerk van St.-Franciscus begraven. Men plaatste op zijn graf het volgende grafschrift, hetwelk hij-zelf, zinspelende op de afleiding van zijnen naam in zijne moedertaal, bij zijn leven reeds had vervaardigd:

NU DEKT ALLE DE AARDE HEM, DIE ÁL-AARD HEEFT GEHEETEN.

---

[1]) De viris Ecclesiastici ordinis Amstelredami olim existentibus. Vide pars II, pag. 398, in editione Francisci Foppens. Bruxellis, anno Domi MDCCXIV.

[2]) In de uitgave van 1714, over de beroemde geestelijken van Amsterdam.

Praefatio ad lectorem.

De fonte, necnon de scopo hujus Opusculi.

Prostat in Bibliotheca Joannis Thysii publica, anno 1655 Lugduni Batavorum fundata, sub catalogi numero 2377, libellus, cui titulus: „Divi Erasmi Roterodami DE VI-„TANDO PERNICIOSO libidinosoque aspectu carmen „Bucolicum, lectuq. dignissimum, cum scholiis Alardi „Amstelredami, cujus studio nunc primum et repertum „et editum est. Leydis, anno MDXXXVIII, Idibus Fe-„bruariis, Petrus Balenus excudebat hoc opusculum ad „intersigne solis inaurati."

Legenti hunc memoratum Theysianae Bibliothecae libellum duo mira occurrunt. Primum est, quod laudatum Erasmi carmen, etsi ad aedificationem juvenum concinnatum, libidinis tamen descriptiones sparsim continet, ita ut, meo judicio, nostro praesertim aevo, ab omnibus indiscriminatim tuto legi nequeat. Alterum autem est, quod totum Erasmi carmen bucolicum, una cum Alardi scholiis, ne tertiam quidem supradicti Thysianae Bibliothecae libelli partem occupat, reliquis paginis alia Alardi opuscula, necnon Erasmi parva poëmata, continentibus.

Quae cum ita sint, in concinnando hoc meo opere ad

Alardi gloriam, praestanda duxi esse haec specimina e bibliothecae libello:

a. In capite primo offeretur index seu enumeratio omnium opusculorum, in libello cui numerus 2377, existentium.

b. Caput secundum specimen quoddam e memorato libello soluta oratione scriptum, offeret. Specimen hoc erit: Alardi Amstelredami *Encomium de Virginitate,* cui encomio ad proximi aedificationem translationem adjiciam.

c. Item caput tertium ex eodem fonte, carmen Alardi praestabit, cui titulus: *Sanctae Caeciliae, Virginis ac martyris vita.* Translatio partis biograficae hujus carminis adjicietur ut supra.

d. Caput quartum fasciculus erit, tam e minoribus Alardi selectis poëmatibus, quam ex duobus Erasmi precationibus, collectus. Nonnulla horum iterum vernacule reddam.

e. Demum ultimo capite dabitur illud magni Erasmi carmen bucolicum, quod Alardum invenisse et notis illusstrasse jam vidimus. Carmen hoc celebre nullatenus truncabo; e scholiis autem Alardi ut pluries scholasticis rudimentis repletis, nonnulla prudenter supprimam; translationem autem nec carminis nec scholiorum, prae prudentia, aggrediar.

PETRUS MARTINUS BOTS,
Rector Emeritus.

Lugduni Batavorum.
Dmea infra Octavam Corporis Christi.
1895.

Caput Primum.

INDEX TOTIUS OPUSCULI, QUOD IN BIBLIOTHECA THYSIANA SUB NUMERO 2377, LUGDUNI BATAVORUM ASSERVATUR.

1°. Prologus cui titulus:

Alardus Amstelredamus Jacobo Divortio juveni cum primis Illustri S. D.

2°. Epigramma poëticum:

In effigiem d. Erasmi per Alardum.

3°. Epigramma poëticum, cui titulus:

Ad juventutem politioris litteraturae candidatam Joannis Beri Amstelredami *Ενδεκασυλλαβον*.

4°. Ecloga, cui titulus:

D. Erasmi carmen Bucolicum.

5°. Commentaria, quibus titulus:

In d. Erasmi Roterdami carmen Bucolicum, Alardi Aemstelredami scholia.

6°. Poëma, cui titulus:

Eclogae praecedentis argumentum per Alardum Amstelredamum.

7°. Poëma, cui titulus:

Epitaphium D. Erasmi Roterdami.

8°. Poëma, cui titulus:

Joannis Campensis Epitaphium.

9°. Sequitur in libelli textu, haec indicatio:

Sequuntur Alardi varia.

10°. Datur poëma, cui superscriptio:

Complaratio super immatura luctuosaque morte Pompei Occonis Phrisii, viri de republica Aemstelredamensi, pariter et ecclesiastica optime meriti, qui e vivis excessit X Kalendas Dec. anno MCCCCCXXXVII.

11°. Poëma, cui titulus:

Epitaphium Pompei Occonis Phrisii.
(In fine) Req. in pace. Amen.

12°. Poëma, cui titulus:

Epitaphion Adami e Dunis, Hagensis.

13°. Poëma, cui titulus:

Epitaphium Reijneri Snoii
Gaudensis, doctoris medici, viri undecunq. litteratissimi.

14°. Poëma, cui titulus:

Epitaphium Christiani Dunstii Delfensis, canonici D. Pancratii Leydensis.

15°. Poëma, cui titulus:

Epitaphium Arnoldi Sandelici Dordraci, Jurisperitorum eloquentiss. et eloquentium Jurisperiti.

16°. Poëma, cui titulus:

Epitaphium D. Simonis Petri, cognomento Papae.

17°. Poëma, cui titulus:

D. Lamberti Theodorici, vigilantiss. Gertrudesii virginum praefecti, epitaphium.

18°. Sequitur in opusculi textu indicatio haec quoad sequentia: *Alardi Amstelredami varia epigrammata.*

19°. Poëma, cui titulus:

In peccatricem evangelicam.

20°. Poëma, cui titulus:

In eamdem.

21°. Poëma, cui titulus:

Expostulatio Jesu Chr^{i}. cum purpuratis, asotis atque trasonibus.

22°. Poëma, cui titulus:

Alia cum eisdem.

23°. Poëma, cui titulus:

Alia cum Sacramentario.

24°. Poëma, cui titulus:
Hic Deum adora.

25°. Poëma, cui titulus:
In signum crucifixi.

26°. Poëma, cui titulus:
Ecce homo.

27°. Poëma, cui titulus:
De cruce Christus loquitur.

28°. Poëma, cui titulus:
Erasmi Roter. Graecum Carmen Jambicum ex voto dicatum virgini uvalsingamicae apud Brittannos latinitate donatum.

29°. Poëma, cui titulus:
Erasmi Precatio: salve Regina.

30°. Poëma, cui titulus:
Ethopaeia sive sermocinatio D. Christophori cum trajiceret puerum Jesum.

31°. Poëma, cui titulus:
In simulacrum concordiae.

32°. Poëma, cui titulus:
Paternae verecundiae exemplum. Gen. IX.

33°. Poëma, cui titulus:
D. Thomae Didymi cohortatio ad apostolos „Eamus in Judéam iterum."

34°. Pöëma, cui titulus:
In tyrannum.

35°. Poëma, cui titulus:
In convivam ingratum.

36°. Poëma, cui titulus:
Ex Archia, poeta Graeco.

37°. Poëma, cui titulus:
In maledicentis obtrectorem.

38°. Poëma, cui titulus:
In Phamphagum.

39°. Poëma, cui titulus:
Ad Somaticum.

40°. Poëma, cui titulus:
In Foccones Phrisios.

41°. Poëma, cui titulus:
Pestis descriptio.

42°. Poëma, cui superscriptio:
Dolopoeia figenda in coemeterio sub Loculamēto, ubi mortui vivis opplorant.
Ecclesiastic. XXXVIII Memento judicii mei quoniam sic et tuum, mihi heri et tibi hodie.

43°. Poëma, cui titulus:
Aliud. (ut supra.)

44°. Poëma, cui titulus:

Encomium Johannis Wasserheer, Herois inprimis illustris.

45°. Tractatus, cui titulus:

Virginitatis encomium.
Ad Florentium Parthenium.
Florida virginitas quanta sit habenda, pusillum et utile cumprimis, hoc tibi monstrat opus.
(Deinde) Compendiarium Virginitatis encomium.
Selecta Veterum testimonia et exempla.

46°. Carmen biograficum, cui titulus:

Sequitur D. Caeciliae Virginis ae martyris vita.

47°. Monitum, cui titulus:

Accomodatio vitae Caeciliae, vice expostulationis panthiteta dictata, idq. juniorum exercendorum gratia.

48°. Prologus, cui titulus:

Alardus Amstelredamus victori Cauteri S. D.
(In fine) Amstelredami e Phontisterio nostro.

49°. Sequitur haec superscriptio:

Alardi Aemstelredami sylvula, cui titulus tyrocinia.

50°. Carmen magnum, cui titulus:

Monomachia Davidis et Goliath. Cap. XVII.

51°. Epigramma cui titulus:

In lilia Francorum et Leones Burgundios.

52°. Idem, cui titulus:

De quadruplici Cruce, Jabmicum timetrum.

53°. Index cui titulus:

Errata.

(In fine) Excudebat Leydis Petrus Balenus.

Nota 1°: Exceptis opusculis quibus tituli: *Encomium de Virginitate, sanctae Caeciliae virginis ac martyris vita, Monomachia Davidis et Goliath, necnon scholia in Erasmi carmen bucolicum* caetera omnia quam brevissima sunt. Vix unam alteramve paginam implent, imo saepe saepius decem vel viginti regulis constant.

Nota 2°: Juxta ultimam libri paginam posita est Alardi ad fenestram sedentis effigies, e ligni impressura producta. Vir praeclarissimus in fenestrae limine librum deposuit et ad ejus sinistram conspicitur calva seu caput demortui, ad dexteram autem vexillum civitatis Amstelodamensis. Supra caput justi hujus conspicitur arculus fulgens, habens signum cordis in circuli centro, et hasce litteras „*ιον*" in cordis centro. Ad circuli circumferentiam quaedam verba Graece leguntur.

Superscriptio in capite tabellae haec est: State sup. vias et videte et interrogate de semitis antiquis, quae sit via bona, et ambulate in ea et invenietis refrigerium viis vestris Jeremias VI.

Subscriptiones ad calcem tabellae sunt:
Alardus Aemstelredamus MCCCCCVIII ***Παϱασον αλλ ακουσον***, id est, caede, sed audi. Regium est, quum facias bene, audire mala.

Caput Secundum.

Virginitatis encomium

ad Florentium Parthenium.

FLORIDA VIRGINITAS QUANTI SIT HABENDA; PUSILLUM, AT UTILE CUMPRIMIS, HOC TIBI MONSTRAT OPUS. ALARDUS AMSTELREDAMUS FLORENTIO PARTHENIO SUO S. D.

Quoniam plerique cum semper alias, tum certe etiam nunc, ut quum maxime in postremis habent virginitatem, q. negant esse in potestate hominis eam servare, stultum vero esse tentare quod non possis efficere. Idcirco visum est mihi priusquam colleguam tuum honoratissimum ad virginitatis studium cohortarer et ostenderem quanta sit virginum dignitas, quantaq. felicitas et quantis itēm periculis hic thesaurus sit expositus, primum virginitatem ex arcanis litteris illi quā commendatissimā facere. Deinde selectis aliquot veterum sententiis confirmare. Ad extremum quādo encomia magna exparte dumtaxat aures delinīunt exempla vero docent oculos, sequi Historicos. q. ii. benefacta laudando et quae contra sunt vituperando nō docent quidem, sed quod est efficacissimum exemplis propositis quae recte secusne fiat, velut in speculo ostendunt. Jam vero, si prophanae virgines potuerunt

TWEEDE HOOFDSTUK.

De lof der maagdelijkheid

OPGEDRAGEN AAN

FLORENTIUS PARTHENIUS.

Het volgende wel is waar kleine, maar allernuttigst werkje, zal u doen zien, op welke hooge prijs de waarlijk-schoone maagdelijkheid dient geschat te worden.

Alard van Amsterdam biedt Florentius Parthenius zijnen groet.

Aangezien zeer velen, reeds vroeger altoos, maar vooral ook tegenwoordig [1]) den maagdelijken staat op de laagste plaats stellen, ja, aangezien zij beweren, dat die staat onmogelijk te beleven is, en het eene dwaasheid is datgene te beproeven, wat men toch niet volbrengen kan, daarom schijnt mij het beste toe, om, eer ik uwen zeer geëerden ambtgenoot tot den toeleg zelven op de maagdelijkheid aanspore, en eer ik doe zien, hoe hoog de waardigheid en het geluk der maagden staat en aan welke gevaren die schat blootgesteld is, hem [2]) uit de heilige schriftuur zelve die maagdelijkheid zoo sterk mogelijk aan te bevelen. Daarna zal ik hare voortreffelijkheid

---

[1]) Ten tijde der hervorming.

[2]) Dien ambtgenoot.

animi destinatione atq. exercitatione naturam ad superbiam, libidinem, aliaq. magna vitia proniorem in diversum flectere, quidni idem possint Christianae Christi gratia adjutae, totq. insignibus exemplis provocatae [1]). Praesertī si ex aīo dei auxiliū postularīt; postulabut vero si intimis cordis affectibus, suspiriis, gemitibus, vigiliis, jejuniis, chamaeuniis, meditationibus, assiduis scripturarum lectionibus. piis exercitiis frequentibus precationibus, donum hoc a deo nitantur impetrare. Proīde tota errant via, qui nō verentur impudentissime obstrepere illos rem prorsus impossibilem tentare, qui voto suscepto, sese perpetuae mancipiant castitati, votumq. illud nihil aliud quam temerarium juxta ac deridiculum esse promissum. Quid? Paulus ille vult omnes homines sicut et ipse est esse, novit enim quanta castitas mercede pensetur. Atqui numquam hoc voluisset Apostolus si fieri omnino non posset. Dico aūt inquit, non nuptis et viduis: bonum est ipsis si sic permanserint sicut et ego. An non magnopere appetendum quod a tanto doctore laudatur? Bn̄ valebis Amstel.

§ 1. Compendiarium Virginitatis Encomium.

Esaiae. Cap. LVI. Et non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum, quia haec dicit dominus eunuchis: si custodierint sabbata mea et elegerint quae velim et tenuerint foedus meum, dabo eis in domo mea et in muris meis locum et nomen melius a filiis et filiabus, nomē sempiternū dabo eis qd' nō peribit.

Sapient III. Felix est sterilis et incoinquinata, quae nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectionem animarum sanctarum, Et spado qui non operatus

[1]) Recta interpunctio non raro desideratur in originali.

nog verder met eenige uitspraken der Ouden aandringen. En ten laatste zal ik, omdat de lofspraak grootendeels slechts de ooren raakt, maar de voorbeelden meer tot de oogen spreken, de geschiedschrijvers doen volgen. Het is waar, die geschiedschrijvers onderwijzen wel niet bepaaldelijk door het prijzen der goede daden en het laken der boosheden, maar wat hier het krachtigste is, namelijk *het voorstellen in voorbeelden, hoe men goed doet en hoe men niet goed doet*, dat vertoonen die geschiedschrijvers toch als in eenen spiegel. Bovendien, als wereldsche maagden het reeds vermochten, om door toeleg en oefening van gemoed, den drang hunner natuur, welke tot trotschheid, tot ontucht of tot andere ondeugden genegen was, in andere richting te sturen, wat zouden dan Christen-maagden, door Christus genade geholpen, en door zoovele luistervolle voorbeelden bemoedigd, niet insgelijks vermogen, vooral wanneer zij van harte Gods hulp inroepen? En dat inroepen geschiedt dán, wanneer zij die gave der maagdelijkheid met allen aandrang des harten [1]) door de volgende zaken trachten te verwerven, namelijk door schietgebeden en verzuchtingen, door waken, door vasten en het gebruik van harde ruststeden, door overwegingen, door vrome oefeningen en door aanhoudend roepen tot God. Zij zijn dus wel geheel op eenen verkeerden weg geraakt, die niet aarzelen, op de meest onbeschaamste wijze en vol rumoer overal te beweren, dat diegenen eene onmogelijke zaak beproeven, welke zich onder aflegging eener gelofte, der eeuwige zuiverheid toewijden, ja, dat zulke gelofte zelve niet anders is dan het beloven van iets overmoedigs en belachelijks.

---

[1]) Ex aīo = ex animo.

est per manus suas iniquitatem nec cogitavit adversus dūm nequissima, dabitur enim ei fidei donum electum et sors in templo dei acceptissima.

Matth. XIX. Et sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum coelorum; qui potest capere, capiat!

I Corint VII. Qui sine uxore est, sollicitus est quae domini sunt, quomodo placeat deo, et mulier innupta et virgo cogitat quae dn̄i sunt; ut sit sancta corpore et spiritu. Et mox ibidem: Bonum est homini uxorem non attingere. Nam velim omnes homines esse ut et ipse sum. Bonum est si manserit ut et ego. Arbitror igitur hoc bonum esse propter presentem necessitatem, nam bonū est homini sic esse, hoc aūt ad id quod nobis conducibile est, dico, non uti laqueum vobis injiciam, sed ut quod honestum est ac decorum sequamini et adhaereatis domino absq. ulla distractione, attamen beatior est si sic maneat juxta meam sententiam. Opinor autem q. et ipse spiritum dei habeam.

Apocal. XIIII. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, hi sequuntur agnum quocumque ierit, et sine macula sunt ante thronum Dei.

§ 2. Selecta aliquot veterum orthodoxorum testimonia per Alardum Amstelredamum coacta.

Origenes, in homilia in Numeros vicesima: Certum est impediri sacrificium indesinens ab iis qui necessitatibus conjugalibus inserviūt, unde mihi videtur q. illius solius est offerre sacrificium indesinens, qui indesinenti et perpetuae se devovet castitati.

Idem in Epist. ad Rom. Cap. II Li. II. Idem in eandē

Wat? Paulus zelf, hij wil dat alle menschen maagd waren zooals hij; hij toch wist met welk loon de kuischheid wordt beloond. Doch zulks zoude de Apostel immers nimmer gewild hebben als het niet geschieden kon; maar hij spreekt juist tot de ongehuwden en de weduwen deze woorden: ik zeg het is goed, als zij zoo blijven, gelijk ook ik ben. Of zoude datgene, wat zoo groot een leeraar aanprijst, niet na te streven zijn?... Intusschen, vaarwel. Te Amsterdam, enz.

§ 1. Ziehier de lofprijzingen der H. Schrift over de maagdelijkheid te samengevoegd:

Bij Isaias den Profeet, lezen wij in Hoofdstuk XVI deze woorden: En de onvruchtbare zegge niet: zie, ik ben een dorre boom, want aldus spreekt de Heer tot de onvruchtbaren: zij die mijne sabbatdagen waargenomen hebben, zij die omhelsd hebben wat ik begeer en mijn verbond onderhielden, hun zal Ik in mijn huis en binnen mijne muren eene plaats geven, die beter is dan zonen en dochteren; eenen eeuwigen naam, die niet vergaan zal, zal ik hen geven.

In het boek der Wijsheid, Hoofdstuk III, zegt God: Gelukkig is zij die onvruchtbaar en onbesmet is, en zich geen zonde in hare rustsponde is bewust; zij zal haar loon ontvangen in de vertroosting der heilige zielen.

Ook hij die uit noodzakelijkheid ongehuwd blijft, is gelukkig, als hij met zijne handen geen ondeugd heeft bedreven en geen booze dingen tegen God heeft gedacht, want hun zal gegeven worden de uitgelezene gave des geloofs en een zeer aangenaam lot in Gods tempel.

Christus zegt ons in het evangelie van dezulken (Mattheus XIX), Er zijn onhuwbaren, die zich zelven onhuw-

li. [1]) IX. Idem L. homel. in Levit XII et Josue. item Basilius in Psal. XLIIII. Idem in principium Proverb. Idē in exhortatione ad baptismū et li. de perfecta vita. Tertulianus lib. de habitu virginum. Idem de cultu foeminarū contra gentiles li. II. C. XXIX; li. de finit. Eccle. C. lxij et sequētibus. Hieronymus in epistola ad Gerontia adversus viduam iterantem conjugiū: nam cum, inquit, in semente terrae bonae centesimum, sezagesimum, et trigesimum fructum Evangeliū doceat, et centenarius pro virginitatis corona primum gradum teneat, sexagenarius pro labore viduarum in secundo sit numerò, tricenarius nuptiarum foedera ipsa digitorum conjunctione testetur, bigamia in quo erit numero? immo extra numerum.

Hiero. lib. adversus Jovin. I: non est hujus loci nuptiarum augustias describere et quasi in communibus locis rhetorico exultare sermone. Plenius super hac re cōtra Helvidiū et in eo libro quē ad Eustochium scripsi arbitror absolutum. Certe et Tertulianus cum adhuc esset adolescens, lusit in hac materia et praeceptor meus Grego. Nazianzenus virginitatem et nuptias disserens Graecis versibus explicavit. Idem ibidē I: Legimus primā dei sententiā. Crescite et multiplicamini et replete terram, sed ita nuptias recipimus ut virginitatem, quae de nuptiis nascitur praeferamus. Nū quid argentū nō erit argentum si aurū argento pretiosius est? aut arboris et segetis contumelia est, si radiis et foliis, et culmo et aristis, poma praeferatur, et fruct̄? ut poma ex arbore, frumētum e stipula: ita virginitas e nuptiis. Hiero, in illud Apostolicum. De virginibus praeceptum domini nō habeo: Hi sunt eunuchi qui se lignum aridum ob sterilitatem putantes,

[1]) Li = liber?

baar hebben gemaakt om het rijk der hemelen. Die 't vatten kan, dat hij het vatte.

Paulus zegt in zijnen eersten brief tot de Corinthiërs VII, dit van de ongehuwden. Die zonder echtgenoote is, hij bezorgt de dingen des Heeren, hoe hij den Heer behagen zal. Zoo ook eene ongetrouwde vrouwe en eene maagd bezorgt de dingen des Heeren, opdat zij heilig zij naar het lichaam en naar den geest. En te voren zeide St.-Paulus reeds: het is den man goed geene echtgenoote aan te raken, want ik wilde wel, dat alle menschen zouden zijn zooals ik-zelf ben. Het is hen goed als zij zoo blijven gelijk ik doe. Ik acht dat dit goed is om den aandringenden nood, want het is den mensch goed, aldus te wezen. Dit zeg ik om te raden wat ons het beste is, niet om u een strik te leggen, maar opdat gij het betamelijke en eerbare volgt, en den Heer aanhangt zonder eenige verstrooijing. Zij (die huwen mag) zal toch gelukkiger zijn als zij blijft, zooals zij is, overeenkomstig mijn gevoelen. En ik meen, dat ook ik den geest Godes hebbe.

In de Openbaring XIII, van St.-Jan staat van sommige Heiligen: Dezen zijn degenen die niet verontreinigd zijn. Zij toch zijn maagden, zij volgen het Lam, alwaar het henengaat en zij zijn zonder smet voor den troon van God.

§ 2. Thans volgen eenige uitgezochte getuigenissen van de Oude Vaderen door Alardus van Amsterdam te samengebracht.

Zoo teekent Origenes het volgende aan: Het staat vast dat de altoosdurende offerande van den mensch aan God onderbroken wordt door hen, die aan de noodzakelijke lasten en plichten van den gehuwden staat zijn onder-

audiunt per Esaiam, q. pro filiis et filiabus locum in coelis habeant paratum, Horum typus est Abdemelech Eunuchus in Hieremia et spado ille reginae candacis in Actis Apo. qui ob robur fidei viri obtinuit nomen. Ad hoc et Clemens successor Apostoli Petri cujus Paulus Apostolus meminit, scribit epistolas' omnemq. pene sermonem suum de virginitatis puritate contexuit, et c. [1]) Idē in illud: Mulier innupta et virgo cogitat quae domini sunt: Quod autem ait Crescite et multiplicamini et replete terrā, necesse fuit prius plantare sylvam et crescere, ut esset qd' postea posset excidi, simulq. consideranda vis verbi: et replete terram. Nuptiae terram replent, virginitas Paradisum.

Hiero. adversus Helvidium: Quamdiu lex illa permansit: Crescite et multiplicamini et replete terrā et maledicta sterilis quae nō parit semen in Israël: nubebant omnes et nubebantur, et derelictis parentibus fiebant una caro. Quādo vero vox illa pronuit: Tempus breviatum est, reliquum est qui habēt uxores sic sint quasi non habeant, adherentes dn̄o unus cum eo effiamus spiritus et quare? Quia qui sine uxore est. etc. Idem adversus eundem Hoc est q. Apostolus breviter Christo in se loquente, testatus est: Innupta cogitat quae dei sunt quomodo placeat deo, nupta vero cogitat quae sunt mundi quomodo placeat viro, nobis super hoc campum intelligentiae derelinquens. Neq. tamen aliam necessitatem imponit aut laqueum sed id quod honestum est suadet, volens omnes esse sicut seipsum. Et quanq̄. de virginitate domini praeceptum nō habeat, quia ultra homines est, et quodāmodo imprudentis erat adversus naturam cogere,

[1]) c = cf?

worpen; van daar komt het mij voor, dat slechts diegene het altoosdurend offer mag opdragen, [1]) die zich altoos aan de eeuwigdurende zuiverheid toewijdt.

St.-Hieronymus schrijft betreffende eene weduwe, welke opnieuw huwde, het volgende: Zooals het Evangelie leert, [2]) bestaat in hem, die op goede aarde zaait, een honderdvoudige, een zestigvoudige, en een dertigvoudige vrucht. Terwijl nu het honderdvoudige loon voor de kroon der maagdelijkheid de eerste plaats hier uitmaakt, het zestigvoudige voor den strijd der weduwe de tweede plaats, en het dertigvoudige in de samenvoeging zelve der dertig vingeren (van bruid, bruidegom en priester) wordt beteekent, zoo vraag ik, op welke plaats het tweede huwelijk zal komen? Eigenlijk telt dit niet mede.

En nog eens zegt St.-Hieronymus in zijn werk tegen Joviniaan [3]): het is hier de plaats niet om de lasten des huwelijks te beschrijven en met omhaal van woorden in algemeenheden te vervallen. Ik meen deze zaak tegen Helvidium en in mijn boek tegen Eustochius te hebben afgehandeld. Ook Tertulianus heeft in zijne jeugd over deze stoffe een en ander gegeven, en mijn leermeester Gregorius van Nazianze heeft in Grieksche verzen zijne verhandeling der maagdelijkheid en des huwelijks uiteengezet.

Het is waar, zoo gaat Hieronymus dan voort, dat wij, als eerste uitspraak Gods, deze woorden lezen tot den

---

[1]) Het altoosdurende offer der Nieuwe Wet is vooral óók de H. Misofferande.

[2]) Bij St.-Marcus, Hoofdstuk IV, 8.

[3]) De aanwijzing der niet uitgewerkte citaten der Ouden worden in deze vertaling als geheel nutteloos, niet herhaald.

alioqui modo diceret: volo vos esse quod angeli sunt, unde et virgo majoris est meriti, dum id contemnet, quod si fecerit non delinquit, Nihilominus in coherentibus infert: Consilium aūt do, tanq̄ misericordiā consequutus a dm̄o, ut sim fidelis. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quia bonum est homini sic esse, Quae est ista necessitas? vae pregnantibus et nutrientibus in illa die. Ideo sylva succrescat ut postea rescindamur, ideo ager seritur ut metamur, iā plenus est orbis, terra nos non capit, quotidie bella nos secant, morbi subtrahunt, neufragia absorbent, et nihilominus de terminis litigamus.

Chrisostomus in homelia in Gen. XXI et XLIIII. Idē iu Math. homelia XVI. XVII. LXIII. LXXI, LXXIX. ex opere imperfecto in Math. homelia XXXII XLII et LII. Idem in priorem ad Timoth. homelia IIII et VIII. De diversis homelia XXII.

August. lib. I de civitate dei C. XVII. XXVI. XXVIII. Idem lib. II de civitate Dei Cap. XXVIII. XXIX. Ibidem lib. III Cap. V. XIIII. XVII.

August. de verbis domini in Math. ser. XXIII et IV. De verbis Apostoli sermone XVIII. Ad Posidomū epistola LXXIII. ad Victorianum epist. IXXII. Ad Demetriaden episto. C. XCII et MCCCC. li, Augusti de nuptiis et concupiscentia ad Valerium Ca. XIII. De gratia novi testamenti Cap. XXXVI lib. III contra Julianum pelag. Ca. LXXIX. Ibidem lib. III Cap. XXXIII. De vera innocentia Cap. LXXIX. In psal. XCIX et CXLVII lib. III. de peceatorum meritis et remissione, In quaesti veteris et novi testam. quaest. XVII. August. de juncta virginitate Cap. XIII virginalis integritas et per piam continentiam ab omni concubitu immunitas, angelica portio est et in carne

mensch: Wast en vermenigvuldigt u en vervult het aardrijk, maar toch wordt het huwelijk zoo opgevat, dat de maagdelijkheid die later uit het huwelijk (in het kroost) wordt geboren, boven het huwelijk wordt gesteld. Is immers het zilver (hier het huwelijk) niet kostbaar, omdat het goud (der maagdelijkheid) kostbaarder is dan het zilver? Of is het een versmading van den boom en het koren, als de appelen en de vruchten van den oogst boven de takken en de bladeren, boven den stam en de halmen worden gesteld? Welnu, zooals de appelen van den boom komen en zooals het koren uit den halm opschiet, zoo komt de maagdelijkheid uit het huwelijk.

Op de woorden van St.-Paulus betreffende de maagden teekent weer dezelfde heilige Hieronymus deze woorden aan: Zij zijn die ongeschikten voor het huwelijk, welke zich zelven wel is waar als een dorren boom beschouwen van wege hare onvruchtbaarheid, maar die door den profeet Isaias van God vernemen mochten dat, in plaats van zonen en dochteren, hun een plaats in de hemelen is toebereid. Een afbeelding dezer lieden was die ongehuwde Abdemelech die als beschermer en door God gezegende bij den profeet Jeremias voorkomt, [1] en ook de kamerling van koningin Candace, van wien in de Handelingen der Apostelen wordt gesproken, en die om de kracht zijns geloofs, ten volle den naam verwierf van een' man te zijn. Deze ongehuwden ook herdacht Clemens, de eerste Paus, die Petrus is opgevolgd [2] en die in de brieven van Paulus wordt genoemd. Hij schreef hun zijne brieven en een bijkans geheel voleindigde prediking „*over de*

[1]) Zie Jeremias XXXVIII, vers 9 en volgende.

[2]) Sint-Linus reeds helper van Petrus; daarna volgt Sint-Clemens.

corruptibili incorruptionis perpetuae meditatio, ibidem Cap. XXII. Christus dicit eos qui pio proposito ab uxore ducēda se continent castrare seipsos propter regnum coelorum, et contra humana vanitas pia temeritate contendit, eos qui hoc faciunt presentem tantummodo necessitatem molestiarum conjugalium devitare, in regno coelorum amplius quicq, caeteris non habere. Augustinus epistola CXXVIII Beatius est in carne imitari vitam angelorum quam ex carne augere numerum mortalium. Haec est uberior foecundiorq. felicitas non ventrem gravescere sed mente grandescere, non lacessere pectore, non visceribus terram sed orationibus coelum parturire.

Ciprianus de sinq. cler. Ciprianus Li. I. episto. II. Idem tractatu. II. de habitu virginum prima sententia crescere et generare praecepit, secnnda ad cōtinentiam suasit. Quum adhuc rudis mundus et inanis est, copia foecunditatis generante propagamur, et crescamus ad humani generis augmentum: Quū iam refertus est orbis et mundus impletus qui capere continentiam possunt, spadonum more viventes castrantur ad regnum, nec hoc jubet dn̄s sed hortatur, nec jugum necessitatis imponit, quando manet voluntatis liberum arbitrium.

Ambro. Li. V hexamerō Ca. III et IX et X. Idem de vidiums: honorabile īquit cōjug sed honorabilior integritas, nā et qui matrimonio jungit virginem suam benefacit, et qui non jūgit melius facit, quod igitur bonū est non vitandū est, et quod est melius eligendū est ita, quia nō imponitur sed praeponitur. Ambro. in exhortatione ad virgines: Vidēte itaq. quid scriptura dicat, quid Apostolus suadeat. Quis nobis potest melius consilium dare quam ille vas electae electionis? quod igitur dicat percipite auribus, volo aūt omnes homines esse sicut meipsum. Et

zuiverheid der maagdelijkheid. En, wat nu het bovenaangehaalde bevel Gods betreft: *Wast en vermenigvuldigt u en vervult het aardrijk,* zoo was het natuurlijk noodig eerst het bosch (des huwelijks) te planten en het te doen opgroeien; eerst daarna kon later uit dat bosch worden weggehakt (namelijk de menschen, die niet zouden huwen). Evenwel dient tevens de kracht van deze drie woorden: *vervult het aardrijk,* te worden gewogen. Het huwelijk namelijk vervult wel het aardrijk, maar de maagdom vervult het paradijs.

Tegen Helvidius schrijft Hieronymus het volgende: Zoolang (in het Oud-Verbond) de bekende wet gold: Groeit en vermenigvuldigt u en vervult het aardrijk, en zoolang de uitspraak werd eerbiedigt: gevloekt de onvruchtbare welke geen kroost baart in Israël, zoolang huwden allen en werden allen uitgehuwlijkt, men verliet zijne ouders en de twee werden een vleesch. Maar nadat die andere afkondiging (in het Nieuw-Verbond) werd gegeven: Broeders, de tijd is kort, er blijft nog over, dat zij die echtgenooten hebben zóó zijn, als hadden zij die niet, sinds dien tijd hangen wij den Heer aan, en worden met Hem één geest. En waarom? Omdat hij die geen echtgenoot heeft, bezorgd is voor hetgeen des Heeren is.

In hetzelfde bovenvermelde werk staat: Terwijl Christus in zijnen apostel (Paulus) sprak, zeide deze het bovenstaande kortelings aldus: Eene ongehuwde vrouw denkt over hetgene des Heeren is, hoe zij haren God behaagt, maar de gehuwde denkt over hetgene van de wereld is, hoe zij haren man behaagt. In dit korte gezegde liet de Apostel ons echter heel een veld van nadenken over. Hij legde hier geenen nieuwen noodzakelijken plicht op of eenigerlei strik, maar hij raadt aan wat betamelijk

iterum dicit non nuptis et viduis: Bonum est illis si sic maneant sicut et ego; volo vos imitatrices esse tanti Apostoli, ut vitam ejus sequamī qui conjugi vinculū refugit, ut vinctus esset Christi Jesu; non potuisset ad tantā Apostolatus sui pervenire gratiam, si fuisset alligatus conjugii contubernio. Quod si ille qui et doctrina praestantissimus erat, et tantum Christi donū habebat, indicavit tanti momenti esse si abstineret ab usu copulae conjugalis et ideo sic mansit ut plurimū suo muneri decrepetur, q. neq. orationi vacare semper liceret, neq. semper divinis intendere mandatis quem conjugii cnra revocaret, ut placeret uxori esset necesse, quod utiq. nos eligere oportet quibus sola virginitas libertatē dare potest; Theodöricus Cyrensis Episcopus, de curatione graecarum affectionum Lib III.

Beatus fulgentius ad Probam de virginitate D. Erasmus Lib. III et IIII Ecclesiastae.

Judocus Clithoveus in propugnaculo Ecclesiae, Lib II. Ca. III. et VI. et praecipue C. XXXII. Idem in anti-Luthero LIII. C. XXI. Idē de laude monasticae vitae.

EXEMPLA.

Ambro. Lib. de virginibus primo: Sed etiam Helias [1]) nullis corporis coitus fuisse permixtus cupiditatibus invenitur, ideo ergo curru raptus ad coelum, ideo cū domino apparet in gloria, Ideo dominici venturus est praecursor adventus. Et Maria sumens timpanum virgineo pudore choros duxit, Sed considerate cujus tūc illa speciē gerebat, nōne ecclesiasticae? quae religiosos populi coetus,

[1]) Elias.

is, willende dat allen zijn, zooals hij zelf. Hij had geen bevel des Heeren betreffende den maagdom omdat die maagdom boven het bereik der meeste menschen ligt en het eenigzins onvoorzichtig was iemand tegen de natuur in te dwingen, (anders zoude immers dezelfde apostel aldus spreken: ik wil bepaald dat gij zijt wat de engelen zijn, aangezien, de maagd, datgene verachtende wat zij zonder zonde toch doen kan, de meeste verdienste heeft), Toch laat hij in den samenhang de volgende woorden volgen: ik geef echter eenen raad, als barmhartigheid van den Heer hebbende verworven, opdat ik getrouw moge zijn. Ik meen dan (aldus luidt nu de apostolische raad) dat het, om den dringenden nood, den mensch goed is, aldus (namelijk maagd) te zijn. Welke is echter die nood? Het is de bedreiging Gods: Wee hen die zwanger zijn en die zogen in dien dag (des oordeels) [1]). Daarom dus groeie een woud opdat wij het laten besnoeien; daarom wordt de akker bezaaid, opdat wij hem later maaien; welnu de wereld is reeds vervuld, de aarde kan ons niet meer bergen, dagelijks besnoeien ons de oorlogen, de ziekten nemen menschen weg, de schipbreuken slepen hen in de golven en toch wij twisten nog altoos voort over de grenzen der bezittingen [2]).

1) Dit woord bevat een diepe zinnebeeldige waarschuwing, dat namelijk de Christen, die de meer stoffelijke, hoewel geoorloofde zijde des levens heeft verkozen, het moeielijkst zal gereed staan voor de onverwachte komst des Heeren, zoowel op het einde der wereld als bij het eigen levenseinde. Kinderen en echtgenoot bezwaren den dood der gehuwden.

2) In plaats van ons geheel den Heer te wijden, met meerderen in den maagdelijken staat te leven, en dan geen bezit voor echtgenooten en kinderen te behoeven.

qui carmina divina cōcineret immaculato virginis spiritu copularit, nā etiā tēplo Hierosolymis fuisse legim' virgines deputatas Hiero. adversus Jovinianum: Hieremias qui in utero sanctificatus est et cognitus in vulva matris, ideo hoc privilegio fruitur, qū virginitatis erat beatitudini destinatus, et cū eōs [1]) capti sint vasaq. tēpli Baliloniae rege vastāte direpta, iste sol' liber ab hostib' est et captivitatis nescit injurias et a victoribus accipit stipendia. Nabuzardam enim de sanctis sanctorum Nabugodonosor non praeceperat praecepit de Hieremia, hoc enim vivum templum dei est et haec sancta sanctorū quae virginitatis pudore domino consecrantur.

Hiero. adversus Jovinianum. Post crucem Christi statim in actis Apostolorum una domus Philippi Evangelistae quadrigā virginum filiarum producit ut Caesarea in qua ex gentibus ecclesia per Centurionem Cornelium fuerat dedicata, etiam virginum puellarum praeberet exempla, At mox ibidem: Transeamus ad Jacobum qui frater domini dicebatur, tantae sanctitatis, tantaeq, justitiae et perpetuae virginitatis, ut Josephus quoq. historicus Judeorūm propter hujus necē Hierosolymā subversā referat. Athanasius de passionē domini: Nunc enim pueri voluptatum, quae quondam etiam senes seducebat derident idq. nondum legitimam ingressi aetatem, pudicitiā quae supra legem est induunt, virgines manentes per verbum calcant serpentinae voluptatis fallacias nihil metuentes hujus lethales morsus Haec ille, Quod igitur pueri et virgines, et ii quidem nō solum indocti sed et rustici, contemnunt, id docti viri, senes, et ut nihil aliud sacerdotes, juxta ac ecclesiasticae concupiscent?

---

[1]) eōs = oēs = omnes?

Nu komt Sint-Chrysostomus bij onzen schrijver met meerdere uitspraken die wij kortheidshalve voorbijgaan aan het woord, en daarna Sint-Augustinus.

Hoort, hoe de laatstgenoemde in zijn werk: *Over den heiligen maagdom* spreekt: De maagdelijke vlekkeloosheid en de vrijheid van alle echtvereeniging door middel van het heilig zelfbedwang is een engelachtig levensbestaan, en een overdenking van de eeuwige onbederfelijkheid in dit bederfelijk vleesch. Christus zegt, dat zij die zich volgens een heilig besluit van het huwen eener echtgenoote onthouden, zich zelven bepaald *om het hemelrijk* onhuwbaar maken, en daarentegen beweert nu de ijdelheid der menschen en nog wel met zekere vrome vrijmoedigheid, dat zij, die dit doen slechts hier op aarde de tegenwoordige lasten van de plichten der gehuwden ontgaan, maar dat zij in den hemel niets meer zullen hebben dan de anderen! Augustinus zegt hieromtrent nog verder: Het is zaliger in het vleesch het leven der engelen na te volgen, dan op vleeschelijke wijze het getal der stervelingen te vermeerderen.........

St.-Cyprianus leert weder het volgende: Gods eerste bevel schreef den mensch voor aan te wassen en zich te vermenigvuldigen; het tweede echter raadde het zelfbedwang der kuischheid aan. Waar de wereld nog ledig en onbeheerd ter neder ligt, daar worden wij menschen dus door overvloed van vruchtbare voortbrenging uitgebreid, en daar groeien wij ter vermeerdering van het menschelijk geslacht. Maar waar de aardbol gevuld en de wereld voorzien is, daar worden zij, die het zelf bedwang der kuischheid kunnen uitvoeren, door hun eenzaam leven, voor het Hemelrijk als onhuwbaar gemaakt. Dit beveelt de Heer niet, maar hij vermaant slechts en geen juk van

Quinctilianus Lib. V. Ca. II ad exhortationem vero praecipue valent imparia, admirabilior in foēmina quam in viro virtus. Cicero in II. Tuscu. hoc pueri possunt viri non poterunt? Hiero. Prot. pudor fragilior sexus vincit seculum, et robustior superatur a seculo. Eras. Roterod. Lib. Eccle. III. Illud artis est, ut exēpla quae per se sunt imparia, per amplificationem ac diminutionem magis imparia videantur. Id fit collatis omnibus circumstantiis, veluti si sacerdotes ad continentiam exhorteris, Primus gradus est in sexu. Agnes et Caecilia feminae erant, Alter in aetato, puellae erant. Tertius ab habitu corporis, egregia forma. Quartus in educatione et fortuna est, claris et divitibus prognatae, in deliciis educatae. Quintus conditionibus, liberae erant, nullis astrictae notis. Sextus in variis circumstantibus, ut a parentibus ad matrimonium urgebantur, a procis egregiis expetebantur, nec ullis tamen machinis expugnari poterant, ut virginitatem licito etiam matrimonio commutarent. Et isti viri quidam, etiam provectae aetatis in litteris ae monasteriis educati, votis astricti, dehortantibus amicis, proposita infamia, nō levi clamant se non posse continere, sed aut arripiunt uxores, aut alunt concubinas, aut quod est omnium sceleratissimum vago concubitu se contaminant. [1])

---

[1]) Sequitur D. Caeciliae virginis ac martyris vita. Vide infra.

noodzakelijkheid wordt aangebracht, waar de vrije keuze blijft van den wil.

Sint-Ambrosius spreekt aldus in zijn werk over de weduwen: Eervol is het huwelijk, maar eervoller de vlekkelooze maagdelijkheid, want hij die zijne maagd in het huwelijk verbindt, hij doet goed; maar die niet verbindt, doet beter. Alzoo datgene wat goed is, behoort niet geschuwd, maar datgene wat beter is, behoort gekozen te worden op dien voet, dat het niet wordt opgelegd maar voorgesteld. En in zijne vermaning tot de maagden, zegt dezelfde heilige kerkvader het volgende: Ziet dus toe wat de schrift zegt, wat de Apostel aanraadt: Wie kan ons beter raden dan dat Vat van uitverkiezing? [1]) Luister dus goed naar hetgene hij zegt: *Ik wil, dat alle menschen zijn als ik.* En nogeens zegt hij tot de ongehuwden en tot de weduwen: Het is hun goed te blijven zooals ik ben. Ik wil dan dat gij volgelingen zijt van zoo groot eenen apostel, en dat gij zijn leven navolgt, het leven ja, van hem die den band des huwelijks ontvlood, opdat hij de geboeide van Jesus Christus konde zijn; neen, hij zoude niet tot zoo groote glorie van zijn Apostolaat gekomen wezen, ware hij door de samenwoning des huwelijks gebonden geweest. Als hij dus, die zoo zeer uitmuntte in zijne leer en die in zoo hooge mate Christus gave bezat, ons beduidde, dat het van zooveel belang was de vereeniging van den echt niet te zoeken, en als hij daarom zoo (als maagd) bleef leven, opdat hij zich zooveel doenlijk voor zijn ambt zoude verslijten, omdat hij (anders) niet altoos met het gebed bezig kon wezen en niet altijd op Gods bevelen kon denken, daar de zorg des huwelijks hem zoude terrugroepen, dan

[1]) Eerenaam van St.-Paulus.

voegt het ook ons, datgene te verkiezen, waartoe de maagdelijkheid alleen vrijheid laat:

Eindelijk wordt de maagdelijkheid nog door vele andere heilige en groote mannen geprezen, zooals door Theodorus bisschop van Cyrene, door den H. Fulgentius, en ook door Erasmus en door Judocus Clithoveus (Zie den Latijnschen tekst).

VOORBEELDEN.

St.-Ambrosius wijst ons in zijn boek over de maagden eerst op het voorbeeld van den profeet Elias. Deze — zoo zegt Ambrosius — was op aarde zonder begeerten naar eenige vleeschelijke vereeniging, en daarom is hij met eenen wagen ten hemel gevaren, daarom verschijnt hij met den Heer in de glorie, en daarom zal hij eens wederkomen als voorlooper van 's Heeren komst ten oordeel.

Vervolgens lezen wij, dat Maria, Mozes zuster, een cither nam en met maagdelijke eerbaarheid koren aanvoerdde. Maar zoo zegt Ambrosius — ziet wel toe, van wie zij toen een beeld vertoonde. Immers, van de kerk? Zij de kerk, heeft geheele menigte religieusen uit het volk bij elkaar gebracht, om Gode in vlekkelooze maagden-stemming gezamenlijk lofzangen te zingen; ja, wij lezen dat ook reeds aan den tempel te Jerusalem maagden waren verbonden.

Sint-Hieronymus ook geeft hier een voorbeeld. Schrijvende tegen Jorinianus, zegt hij: de profeet Jeremias, die reeds voor zijne geboorte geheiligd en als profeet erkend was door God, hij genoot dit voorrecht omdat hij tot het geluk der maagdelijkheid was bestemd en toen allen de Joden gevangen werden weggevoerd en de heilige tempel-

vaten bij de verwoesting van den koning van Babylon waren geroofd, is alleen hij van de vijanden verschoond gebleven en ondervond geen onrecht der gevangenneming, maar verkreeg van de verwinnaars zijn onderhoud, en al had Nabuchodonosor (de koning van Babylon) aan Nabuzardan, zijnen krijgsoverste, geen bevel gegeven betreffende het heilige der heiligen in den tempel, omtrent den persoon van Jeremias had hij voorzien; [1]) deze toch was een levende Tempel van God en hij vormde dat heilige der heiligen, hetwelk door de maagdelijke eerbaarheid Gode was toegewijd.

Hieronymus verhaalt in zijn werk tegen Jovinianus: Kort na Christus' Kruisiging brengt in de Handelingen der Apostelen het enkele huis van Philippus, den prediker van Christus, een viertal dochteren als maagden voort, opdat de stad Caesarea, alwaar een kerkelijke geneente uit de heidenen door den legerhoofdman Cornelius was gesticht en Gode toegewijd, ook aanstonds de voorbeelden van dochteren zoude hebben, die als maagden leefden. En iets verder zegt Hieronymus: Laten wij ook letten op Jacobus, die 's Heeren broeder werd genoemd; deze man was van zoo groote heiligheid, rechtvaardigheid en *altoosdurende maagdelijkheid*, dat de heidensche geschiedschrijver (Flavius) Josephus verhaalt, dat Jeruzalem om den moord van dezen apostel is verwoest.

Sint Athanasius zegt in zijn werk over 's Heeren passie: Thans (nu de Heiland wordt nagevolgd) thans spotten

---

[1]) Jeremias XXXIX: Vers 11. Nabuchodonosor de koning van Babylon had den overste der krijgslieden betreffende Jeremias bevolen, zeggende: (vers 12.) Neem hem en laat uwe oogen op hem rusten; en doe hem geenerlei kwaad. Maar, zooals hij zal willen, zoo doe hem enz.

kinderen met dien wellust, die voorheen zelfs grijsaards verleidde; en zij, die den wettigen leeftijd (der meerderjarigheid of huwbaarheid) nog niet eens bereikt hebben, zij tooien zich met eene eerbaarheid, die boven de wet uitgaat (als raad.) Maagden blijvende, vertreden zij door hun woord de verleidingen van den slangachtigen wellust en zij vreezen volstrekt de doodelijke beten van dit serpent niet.

En dezelfde zegt ook het volgende: Wat dan knapen en maagden verachten, terwijl zij slechts ongeletterden zijn, en lieden van het land, zouden dat geleerde mannen, grijsaards, ja, priesters of vrouwelijke kerkelijke personen begeeren, als ware er niets anders?

Quinctilianus, een heiden, zegt hier iets, wat van de maagdelijkheid zeer schoon geldt: Om iemand namelijk tot het goede op te wekken, helpt vooral het wijzen op de ongelijkheid, dat wil zeggen: deze deugd is in de vrouw nog meer bewonderingswaardig dan in den man. Cicero, die ook een heiden was, hij roept betreffende deze deugd uit: Zouden mannen niet kunnen wat de knapen wel kunnen? En Erasmus spreekt aldus: Het is de taak der kunst, om voorbeelden, welke op zich zelven reeds ongelijkheid toonen door eene vermeerderende of verminderende omschrijving nog ongelijker te maken. Dit gebeurt door op alle omstandigheden (dier voorbeelden te letten), eveneens (bijvoorbeeld) alsof gij de priesters (uit de voorbeelden der heiligen) tot kuischheid zoude opwekken. De eerste graad dier voorbeelden is dan het geslacht. Zoo waren de kuische Agnes en Caecilia vrouwen. De tweede is de leeftijd. Beiden waren jongedochters. De derde is het lichamelijke voorkomen. Zij waren schoon. De vierde is opvoeding en het fortuin; Agnes en Caecilia waren uit

rijke en beroemde ouders geboren en in genietingen grootgebracht. De vijfde is hun levensstaat. Zij waren vrij en onder geen geloften. De zesde is die reeks van omstandigheden, dat zij n. l. door hunne ouders tot het huwelijk werden verlokt, en door uitmuntende aanbidders werden gezocht, maar toch door geenerlei bewerkingen zoo afgestreden konden worden, dat zij hun maagdelijkheid aflegden, ook niet voor een geoorloofd huwelijk. En nu roepen deze lieden (de afvalligen tijdens de hervorming) .... dat zij zich niet in kuischheid kunnen bewaren.

Caput Tertium.

Caeciliae virginis ac martyris vita.

O praeclara, quibus tandem te laudibus ornē
  Justitiā ne pruis mirer, an omnigenae
Corporis ac animi dotes? an et ampla celebrem
  Commoda fortunae, quae tibi suppeditant.
An veneranda tuae Gracchorum stemmata gentis,
  Unde tuum nacta est commemorabo genus?
Quo cantu aggrediar? quae prima exordia sumā?
  In tanta turba quis mihi finis erit?
Non ego sum satis ad tantae preconia laudis
  Prima feras lauri praemia promerita es [1])
Magna canant qui magna tuae preconia laudis
  Extollent merito carmine grandiloquo,
Ast mihi plebeo multa farragine pasto
  Parva sat agresti est perstrepuisse sono.
Hoc mihi cur sumam, majoraq, viribus ausim,
  Non est ingenii Cymba gravanda mei.
Nam primum ausurae trans alta ignota biremos
  Exiquo tentant mox prius arma lacu,

[1]) Interpunctio misere deficit in originali hujus carminis, imo in toto libelli biblioth. Thys. textu, unde sensus saepius conjici debet.

DERDE HOOFDSTUK.

Het leven der heilige maagd en martelares Caecilia.

O doorluchtige heilige, met wat lofprijzing zal ik u verheffen! Zal ik het meeste uwe rechtvaardigheid met alle uwe gaven van lichaam en ziel bewonderen? Of zal ik de breede voordeelen van het fortuin gaan vieren, die u ten dienste stonden? Of moet ik ophalen van de eerbiedwaardige stammen des Griekschen volks, van welke uw stam haar geslacht afleidt? Met welken zang zal ik beginnen? Wat zal ik als eersten aanhef plaatsen en waar zal, bij zooveel stof tot loven, mijn einde wezen? Ik ben uit mij zelven onbekwaam tot het uitbazuinen van zoovele glorie. Gij echter hebt verdiend, o Caecilia, den eersten lauwerprijs in de zangkunst te dragen en zij dus, die op hoogen toon naar verdienste, uwen lof gaan trompetten, zij bezingen reeds groote daden. Het is wel waar mij den volkszanger, wiens geest slechts doortrokken is met allerlei lager geestesvoedsel, mij is het reeds veel, nu en dan op landelijken toon te hebben gekweeld. Doch al wordt hier een groot werk nu door mij aangevangen, aangevangen zelfs boven kracht, neen, er bestaat toch geen grond het scheepje mijner kunstpoging hierover lastig te vallen. Want zelfs de groote schepen met dubbele

Explorant remos, atq. ipsa pericula discunt,
  Ut cum experta cohors et meditata manus,
Ereptas oculis soleat non quaerere terras,
  Tnnc pontum irrumpens longius ire parat.
Maxima Caeciliaə quamvis sint martyris acta,
  Haec tamen ex minimis nūc memorāda mihi
Virgo pie docta, et docte pia, nata fovendis
  Pauperibus, nulli non et amata probo
In quam cum specie, cum forma, cumq pudore
  Ex aequo certat corporis integritas.
Cujus simplicitas prudens, prudentia simplex
  Immortale parit, conciliatve decus.
Cujus opes ingens pietas commendat et ornat,
  Nobilior dubium, largior an ne fuit
Aemula maternae pietatis ubiq. studebat
  Ingeniis matrem moribus exprimere.
Casta refert castae genitricis filia mores,
  Lascivae nunq. gnata pudica fuit.
Pupillos, viduas, et egenos undiq. quaerens.
  Auxiliatrices praebuit usq. manus.
Nullum majus erat lucrum quam pascere egenos
  Foenore nam grandi centupla dona tulit.
Quas Christi causa miseris donavit egenis
  In coelo aeternas constabilivit opes.
O quam te memorem, quibus et te laudibus ornē,
  Dotribus omnigenis praedita Caecilia
Dum dotes, dum divitiae, dum nubilis aetas.
  Dum color in niveo corpore purpureus,
Dum nullum non forma rapit dum cuiq. probatur
  Virgineus roseo qui nitet ore pudor,
Dum sibi sollicitat locupletum turba procorum
  Hanc Christi sponsam jungere connubio

roeibanken, zij die het zullen bestaan, de onbekende zeeën over te steken, ook zij werken, methunne uitrusting eerst op het kleinere meer. Daar worden de riemen beproefd, daar de gevaren der vaart in behandeling genomen, opdat de bevarene troep der roeiers en de uitgelezene scheepsbende straks niet meer omzien naar de wegdeinende stranden, maar het ruime sop kiezende, lustig trachten op te varen. En zoo mag ik, hoe groot de handelingen van Caecilia, de martelaresse, mogen zijn, van de volgende kleinere zaken gewagen:

Deze maagd dan, zoo vroom-geleerd en zoo geleerd-vroom, zij die geboren was om den behoeftigen bij te staan, werd door iedereen, die rechtschapen was, bemind. In haar wedijverde de lichamelijke volmaaktheid met schoonheid, met sierlijke gestalte en met de eerbaarheid, en zoowel de voorzichtige eenvoud als de eenvoudige voorzichtigheid zette haar eenen onsterfelijken luister bij van algemeene heerlijkheid. Rijkdommen en groote godsvrucht versierden mede deze maagd en maakten haar zóó bemind, dat men zich afvraagt: Wat was het grootst in haar, de adeldom of het bezit? Als stipte mededingster in de godsvrucht harer moeder, zocht zij in hare aanvallige zeden het beeld dier moeder weer te geven, en zoo vertoonde de kuische dochter opnieuw de levenswijze harer kuische moeder, nimmer lichtzinnig, maar altoos ernstig en eerbaar optredende. Alom zocht zij de wezen op alsook de weduwen en de behoeftigen, en zij strekte hun steeds de hulpvaardige handen toe. Voor haar geen grooter winst dan armen te voeden, omdat zij dan de honderdvoudige belooningsgave (van het evangelie) in hoogen woeker wegdroeg, en omdat de menigte penningen, om Christus wille aan ellendige lieden geschonken, in

Ne fallant astus, ne lubricus incitet aestus
Blanditiae flectant, nupta ne verba trahant
Vanaq. ne teneram titillet gloria mentem
De tot nobilibus quot habet illa procis
Ecce sequestratis et spretis omnibus unum
Deligit in sponsum te sibi Christe suum,
Te desiderat, et te expectat, teq. requirit,
Te sperat, loquitur, sommat, atq. refert.
Quem captat, cui servit, quem cogitat unum,
Quo cum se solo pascit et alloquitur,
Lubrica carnalis fastidit gaudia luxus
Nec praeter Christum querit habere procum
Calcato penitus vitae mortalis amore
Spes a Christo uno tota pependit ei.
Dulces docta modos dulci modulamine, multum
Afflictos animos mulcet et exhilarat.
Nocturnoq. statos meditatur tempore psalmos,
Psalmis succedunt organa suavisona
Consona coelestes oblectant organa mentes,
Est procul a coelo quem nihil ista juvant.
Musica Pieriis resonant et plectra camoenis,
Nec mens disparibus dissidet harmoniis.
Suavi sono procul audito modulamine plaudens,
Iratum blando mitigat ore Deum
Cum penetrant aures concordibus organa metris
In superos dicas isse [1]) repente choros
Inde. cito mens rapta sui obliviscitur, inde
Vivit et est vitae mens bene gnara suae.
Surgit, et aetherei spectant orientia solis
Lumina, mox grateis solvit agatq. deo.

[1]) Dices: ivisse in choros?

Sese super sese levat, attollitq. levari
  Corporea dominum mole subinde precans
Ars fit ubi a teneris meditatio discitur annis,
  Quae venit exacto tempore pejor erit.
Aeternaeq. flagrans vitae dulcedine spernit [1])
  Omnia quae fallax gaudia mundus habet.
Ut redit itq. frequens longum formica per agmē
  Granifero solitum dum velut ore apum.
Aut ut apes saltusq. suos et olentia nactae
  Pascua, per flores et thyma summa volant,
Sic ruit ad sacras avidissima virgo coronas
  Favabus ut plenis hauriat eloquium
Lilia tu vincis nec adhuc delapsa ligustra
  Et Tiburtino mente quod albet ebur [2])
Digna quidem facies pro qua vel obiret Achilles,
  Vel Priamo belli causa probanda fuit,
Hanc tot sollicitat locupletum turba procorum,
  Florida quam multas Ibylla tuetur apes.
Ecce dies genialis adest, instructa tapaetis,
  Auleisq. domus regia tota nitet.
Accelerat cinctus viridanti tempora myrto
  Nimpharumq. chorus, laurigeriq. proci.
Dum phrygios lydosq. modos, vasta atria circum
  Turba effusa canit luxuriosa proci.
Dumq. leves ducit cantu modulante choreas
  Omnis et in numeros brachia coetus agit.
Ecce tibi media cantat funebria nocte
  Carmina quae Christi mortem obiisse sonat

[1]) *Spernit*, nempe ars, quae fit, ubi enz.
[2]) Et Tiburtino monte?

geesten worden verblijd, en wien dit spel dan ook niet verheugde, hij was wel verre van den hemel verwijderd. Hare zangwijzen ruischten daarhenen als die der Piëriërs, [1]) hare snaren trilden als bij Camoenisch spel [2]) en de geest werd hier door geen wanklanken in de harmonie, gehinderd. En, als zij zoo met zoet geluid de melodie toejuichtte, welke zij eerst van verre (uit den hemel) had gehoord, zie, dan ontwapende zij tevens met liefelijk gelaat Gods toorn over de aarde, ja, nauwelijks ruischen de maathoudende orgeltonen in het gehoor, of gij zoudt vast verklaren, dat zij eensklaps tot de hoogere koren was opgegaan, waarbij de vervoerde geest spoedig buiten zich zelven geraakt, waarbij hij een (geheel wonderlijk) leven leeft en zich toch dat leven zoo wel bewust is.

Staat de maagd op (van den slaap) en bespeurt zij het licht der hemelzonne in het Oosten, aanstonds viert zij der dankbaarheid den teugel en brengt zij Gode allen dank. Ja, zich boven zich zelve verheffende, gaat zij in nog hooger gebed den Heer smeeken, van den last des lichaams te worden bevrijd.

Een ernstig overdenken van de prilste jaren geoefend, wordt als eene goed-aangeleerde kunst; minder is hier het gehalte wanneer dat overdenken eerst na het vervliegen van veel levenstijd is aangeleerd. Overigens is zulk overdenken geheel ontvonkt van de zoetheid des eeuwigen levens en versmaadt het alle voorspel van die vreugden, welke eene bedriegelijke wereld (in de jeugd

---

[1]) Piëria was een landstreek in het oud dichterlijke Griekenland en Piërius was, in de fabelleer, de naam van den vader dier negen dochteren, die de Muzen in zangkunst hadden overwonnen.

[2]) Camoenae zijn de Muzen of zanggodinnen.

Aurea pensilibus radiant laguearia lychnis
  Qnando tenebroso fletq. gemitq. loco.
Stat lacrymans guttisq. humectat grandibus ora.
  Perq. sinus lacrymae fluminis instar eunt.
Dum marcent epulis atq. inter vina chorosq.
  Persultant famulae, luget et orā hera.
Omnia tuta putans, juvenis proclive mariti
  Plus satis in luxus sensiit ingenium.
Mox implorat opem, Christumq. in vota fatigat,
  Spiritu et esse simul corpore sancta queat.
Adjungens longis precibus jejunia longa,
  Nocturnis sese macerat excubiis
Omni quo licuit studio se muniit usq.
  Ne procul incestus polluit aestus eam.
Ut juvenem primum virgo deducta marito,
  Inficitur teneras ore rubente genas.
Heu quid agat juvenem quo tandem adire furētem
  Audeat affatu? et quo arceat eloquio?
Legitimo ecce thoro genialibus abdita fulcris
  Lascivium blando sic monet ore virum.
Luce magis dilecte mihi suavissime sponse
  In Christo, spes, mel, deliciaeq meae.
Importuna tibi videor quod rapta recusem
  Oscula, quodq. graver labra labro apprime
Et cupidas frenare manus, tenerisq. papillis
  Admotos digitos graviter eximere
Quod juvenis juvenem blande tentata repugnem
  Quod mihi consessas horream et illecebras
Non tibi sed Christo cupiam quod bella videri
  Nam mundo et Christo nemo placere. potest.
Impediar licet ingenuo retraharq. pudore
  Dicere dicendūm est (sed venia esto) tamen,

reeds aanbiedt.) Welnu, evenals nu de mieren telkens langs den langen weg terugkeeren en gaan, op de wijze der bijen den zaadkorrel in den bek dragende, of liever nog, evenals die bijen zelven, wanneer zij hunne bosschen en geurige weiden bezitten, daar over bloemen en hooge thymplanten heen en weder vliegen, zoo snelde de heilbegeerige maagd telkens naar de Christen-bijeenkomsten heen, om het woord der prediking, als met volle honinggraten (van overdenking) vervuld, te genieten. En zoo overwint gij, o heilige (in de reinheid uwer levensstreving) de leliën, nog geheel rein in hare bladeren ontsloten, alsmede de blankheid van het Tiburtijnsche bergivoor. [1]) Ja, gij gaat daden bestaan, voor welke een Achilles [2]) eervol sneuvelen kon, of wier verdediging bij Prianus als eene rechtvaardige oorlogszaak zoude gelden. Een zoo groote stoet van minnaars omgaf dan Caecilia, als het geurige Hybla een menigte bijen voedt, en nu is haar geboortedag âangebroken. Het geheele paleis van hare woning is met kleurige kleeden versierd en schittert u toe van heerlijkheid. Ook is er een Nymphenkoor, dat de slapen met groenende myrten heeft omkranst. Doch terwijl de ronddwalende en de wellustige minnaarsstoet van de maagd door de breede gangen van het paleis allerlei Phygische en Lydische liederen rondzingt, en terwijl die stoet zich op maatgezang ten dans keert, en terwijl zoo heel het gezelschap de armen tot omhelzing uitbreidt, zingt Caecilia zelve, in het holle van den nacht, de treurliederen, die Christus dood verhalen. De vergulde zolderingen schitteren

---

[1]) Tiburtinum niet van Tiber, maar van Tibur, een stad in Italië door Tiburtus, Catillus en Corax gesticht.

[2]) De groote held der Grieken.

Quodq. tibi dicam lapidi nec dicere credam,
Aut in aquam levibus scribere arundinibus
Ecquis te juvenum confidentissime nostros
Abdidit in thalamos? et quis et occuluit?
Fare age quid venias, iā istinc et cōprime gressum
Nullae hic blandinae, nullave luxuries
Dic quaeso mene attactus perferre viriles
Posse putas, cui grata jam virginitas
Esto velim certe non possum nubere cuiquam,
O mihi chare nisi cui data prima fides.
Virginitatis amans datus est custosq. comesq.
Angelus, hic semper strenuus ultor adest
Semper ab insidiis animum corpusq. tuetur
Quo nullus nobis auspice terror erit
Omnipotens genitor tantum me praeside dignum
Ducis et angelico vis fruar alloquio?
Excepto quod non tecum sim caetera laeta
Nil me praeterea quod juvat invenies,
Hoc ego pronubo castum servare cubile
Jam pridem statui nec statuisse pudet
Non hoc a nobis inventum prodit, et olim
Legitimo juncti continuēre thoro.
Quorum erat (ut reliquos taceamus) Alexius ille
Malchus Amos Vandon [1]) Ursulae itēq. phalax̄
Hunc mihi coelestis tulit arra bona mariti
Addixitq. meam cui semel eae fidem
Hanc mihi religio est quovis violare procante
Rivales illos nec sinit esse sibi
Huic uni poteram forsam succumbere culpae
Naturaeq. sequi semina prona meae.

---

[1]) ?

overal wel door de afhangende lampen, maar Caecilia weeklaagt en zucht in het duister. Al weenende staat zij daar, het gelaat met groote druppelen overdekt en de tranen vallen als een stroom langs heur boezem. Zelfs de dienstbare huisgenooten vermoeien zich aan den feestdisch, zij voeren den dans uit onder wijn en koorgezang, maar de meesteresse schreit en bidt. En zie, een nu der jongelingen gevoelde toen allersterkst de neiging des gemoeds om echtgenoot van de heilige te worden, tevens meenende, dat hem hier alle zekerheid was gewaarborgd. De maagd echter roept nu dadelijk Christus hulpe in, en zij vermoeit Hem als het ware met hare geloften, alles met de bedoeling van naar ziel en lichaam heilig te mogen blijven. Langdurig vasten bij langdurig smeeken voegende, versterft zij zich in nachtwaken en zij wapent zich met alle geoorloofde strengheden tegen zich-zelve, opdat de onreine gloed der schande haar zelfs niet van verre zoude bezoedelen. En wordt zij evenwel later den jongeling, als echtgenoot, toegevoerd, zie zij wijst, terwijl de roode gelaatskleur de teedere wangen kleurt, den jongen man af. Hemel, zeg ons wat zal zij dan bestaan? Met welke woorden zal zij den vertoornden jongeling durven genaken? En met welk betoog zal zij hem tegenhouden? Hoort! Op de wettige huwelijkssponde in het ouderlijk huis verborgen, begint zij aldus, met zachte woorden, hare vermaning ..... te spreken: O jongeling, mij dierbaarder dan het licht, o mijn allerzoetste bruidegom in Christus, gij, mijne hoop, mijne zoetheid, en mijne vreugde, wel onhandelbaar moet ik u toeschijnen, nu ik tot u weggevoerd, evenwel uwen kus weigere . . . .

. . . .

. . . .

Ni mea sic castae rapuissent pectora flammae
  Ut face succendi nullius inde queam
Sic cultus, sic formosus, sic deniq. dives
  Hūc ego qua sponsum linquere fronte quām?
Nec satis est vidisse semel, juvat usq. morari,
  Quo magis intueor hoc magis extimulor
O dilecte mihi tua sum, tua dicar oportet
  Aeternum aeterno perfruitura thoro
Quisquis in anplexus hoc spectatore pudendos
  Irruerit, gladio hunc vindice confodiet
Quisquis et impuris manibus comprehenderit, idem
  Diductas referet protinus ille manus
Quisquis virgineam tentarit solvere zonam
  Dependet poenas non sine morte graves.
Quisquis et hoc spurio vitiarit corpus amore
  Sentiet ultrices sentient ille manus
Incestu si quis vestalem polluit olim
  Deditus est noxae flagitiumq. tulit
Et quisquam posthac castam Christoq. dicatam
  Incestans capitis supplicium effugies:
Non ideo junctis inii connubia dextris
  Quo semel intereat laesa pudicitia
Ast ut uterq. fidem tandem astringamur in unā
  Fraternis animis simus et unanimes
Quod tibi sanctos ausim jurare hymenaeos,
  Per non laedendi foedera conjugii.
Me calor Aetneus feriat, mihi plena veneno
  Occurrat serpens si tibi verba damus.
Devorer ante precor subito telluris hiatu,
  Aut rutilo missi fulminis igne cremer,
Quam mihi virginei disrumpat claustra pudoris
  Aut suscepta deo vota quis excutiat,

en alleen aan Chistus welbehagelijk wensch te schijnen, aangezien niemand aan beiden, namelijk aan de wereld en aan Christus, behagen kan. [1])

Maar al worde ik door aangeborene schaamte sterk gehinderd om thans te spreken, ik zal zulks (altoos onder uwe goedkeuring) toch moeten doen. Ik geloof evenwel, dat ik aan geen steen het geheim zoude zeggen, hetgeen ik u ga zeggen, noch dat ik het zelfs met lichte rietschachten op het alles-uitwisschende water zoude durven schrijven. O allervertrouwste der jongelingen, wie verborg u hier op onze sponde? En wie heeft u behoed voor mijnen anderen minnaar? [2]) Spreek, welaan, wat komt gij hier bestaan? Bedwing wel alhier uwe schreden; hier geenerlei zoete woorden, geenerlei vrijmoedigheid. Spreek, zoo herhaal ik tot u, meent gij wellicht, dat ik, wie tot heden de maagdelijkheid dierbaar was, thans eenen man aanvaard? Zeker, dit is waar, maar o mijn dierbare, ik kan onmogelijk iemand anders huwen dan alleen Diengene, aan wien ik het éérst mijne trouw heb geschonken. Als beminnaar der maagdelijkheid is mij verder (door Hem) een engel tot geleider en tot gezel gegeven. Altoos staat die engel mij als een wakker wreker nabij, mijn lichaam wordt door hem voor alle lagen beschermd en onder zijn toezicht bestaat voor ons geen schrik. Ja, almachtige Schepper, Gij acht mij zulk eenen aanvoerder waardig en Gij wilt, dat ik den omgang van uwen engel geniet. Buiten het gemis, dat ik nog niet bij U ben, is mij alles zoo blijde in dien omgang, maar

---

[1]) Naar de manier der Ouden was St.-Caecilia tegen haren wil door hare ouders uitgehuwelijkt.

[2]) Caecilia spreekt hier op verhevene en geestelijke wijze van Christus.

Tu tibi prospicito viridem ne perde juventam
  Non impune feres si violare noles. [1])
Quamlibet arcanum ferit quodcunq. patraris,
  Haud nescis illud posse latere diu.
Quod si tu casto mecum socieris amore
  Ex aequo faciet quae tibi cuncta mihi.
Ante expectatum aderit, multaq. videndum
  Se tibi luce dabit plurima dona ferens.
Haec ubi dicta dedit rapidus deferbuit aestus.
  Qui calor Aetneae non minor igne fuit.
Colloquiisq. piis rapidus restringuitur ignis,
  Flamma recens multa sparsa resedit aqua,
In somnis nox illa piis est extracta loquelis,
  Quas habuit tenebras luce sequente, videt.
Consulit Urbanum cryptis specubusq. latentem
  Vestiget, sacro quo lavet omne caput.
Quo tincto dixit: deus Optime Maxime sume
  Quos operosa favos dat tibi Caecilia
Quas tibi Romani vernis de floribus horti
  Carptas mellis opes Attica ponit apis
Ut bona fertilibus commisit semina sulcis
  Sic et laetitiae dulcia grana metit
Hinc velut abstersa candens rubigine ferrum,
  Elutis sacro sordibus amne redit.
Utq. repurgatum rutilat fornacibus aurum,
  Quod scoriam rapido liquit in igne rudem
Ut positis novis exuviis nitet usque juventa.
  Quotquot erant ultro mox patuere fores.
Quem simul ac Christi perculsum sensit amore,
  Mox casto castum busiat [2]) ore virum.

[1]) Si noles, non impune feres το violare.

[2]) Burrit (?)

Aemula purpurei fert verna rosaria floris
  Angelus et miro complet odore domum.
Aureolam vario contextum flore coronam
  Ut capiti implicuit, annulum utriq. dedit.
Mox rosa, mox violae, mox dulcis amaracus ornat
  Omne pavimentum versicolorq. solum.
Junctae haerere violis, myrtus subtexta ligustris,
  Alba verecundis lilia mista rosis,
Fundit inexhaustos cito decolor Indus odores,
  Et fluit Assyrio sparsa liquore coma.
Serta novo dantur sponso, calathiq. rosarum
  Aeris cum Boreae frigore saevit hyems
Sponse quod optanti Divum promittere nemo
  Ausit, an angelicum hoc fert modo praesidium?
Ille Dei donis et tanto laetus honore
  Expleri nequit ac prae novitate stupet,
Demirans interq. manus et brachia versans,
  Contra Caeciliae talia commemorat.
Non tua majorum contenta est gloria fama.
  Hoc tuus adjiciat ne pudor elogium
Magna quidem de te sparsit praeconia rumor,
  Nulla pudoris item nescia terra tui est.
Nec tibi per totam Romam, nec solis ab ortu.
  Inter virgineos ulla secunda choros.
Crede et hoc nobis minor est tua gloria vero,
  Deq. pudore tuo fama maligna palam est.
Caetera quam radians precellit Lucifer astra,
  Virtutes reliquas tam pudor exuperat.
Tu modo sola places nec te praeter in urbe
  Immo orbe est, oculis ulla pudica meis
Responsvra tuo numquam par fama pudori,
  Terra sat e fructu quam sit amoena docet.

met het zwaard worden doorstoken. Al wie mij met onzuivere handen zoude aangrijpen, diezelfde mensch zoude zijne handen om de hevige terugstooting dadelijk wegnemen; al wie mijn maagdelijken gordel zoude durven lossnoeren, hij zoude het met geweldige straffen, zelfs met den dood moeten boeten, ja, al wie slechts door schandelijke liefde dit lichaam zoude onteeren, hij zoude reeds wrekende handen op zich gevoelen. Bedenk: wie een Vestaalsche maagd ooit schenden dorst, hij werd aan allerlei straf overgeleverd en moest zoo het loon van zijne schanddaad dragen. Welnu, zal dan degene, die eene zuivere, Christus-toegewijde maagd schennig onteert, de straf des doods ontgaan? Ik heb dus met het schenken mijner hand aan u geen verbindtenis aangegaan ten koste mijner maagdelijkheid. Doch opdat elk van ons tot gelijke trouw zoude zijn gehouden en wij in broederlijke genegenheid en eendrachtige liefde zoude bestaan, daarom konde ik u de heilige huwelijks-eeden zweren bij de trouw van een onschendbaren echt. Indien ik u thans bedrieg, dan treffe mij de gloed van de vuurspuwende Etna, of een monsterslang met venijn trede mij tegen. Maar tevens vrage ik God, dat de aarde liever openscheure om mij te verteren, of dat ik liever door den rossen gloed van het hemellicht worde verschroeid, eer iemand mij de maagdelijke eerbaarheid verbreke, of mijne geloften, aan God gedaan, wegwerpe. Behoed u zelven en verderf hier de groenende jeugd niet. Doch wilt gij niet, gij zult het schenden hier niet straffeloos bestaan. Moge uwe handeling nog zoo geheim zijn, gij weet toch wel, dat dit geenszins lang kan verborgen blijven? Doch zoo gij met mij in kuische liefde wilt samenzijn, dan zal Mijn Engel, naar billijkheid aan u doen zooals Hij aan mij deed. Eer gij het verwacht, zal hij

Et jam deficiens sic ad tua verba revixit.
  Ut solet infuso vena redire mero.
Germanus viridi florens Tiburtius aevo
  Accipit insolito captus odore fidem.
Verna recens contexta pio donantur ephebo
  Serta, quibus flavas contegit ille comas.
Firmatis animis hausto vitaeq. futurae
  Gustu, coelestis mox paranymphus abit
Sic patre, sic patruo, sic impulsore marito,
  Vestimenta floris fert pretiosa satis.
Clam patre, clam patruo, clam conjuge nudam
  Villos atq. pilos subligat usq. autem
Ambo florentes aetatibus, ambo potentes
  Sponte dui licitis abstinere bonis
Nec melius tenerae junguntur vitibus ulmae
  Nec plus lotus aquis littora myrtus amat.
Impuis Almachuis rapida deseviit ira.
  Quotquot erant Christi mox jugulare parās
Nobilitas cum plebe perit, passimq tyrannus
  Mactat et a nullo temperat ira ferox.
Sublimesq q' cohors raptos lictoria fratres
  Conjicit in tenebras, compedibusq premit.
Afflictos vitam in tenebris luctuq. trahentes
  Innocuos saevo sustulit ense viros.
Cujus supplicio non debuit una parari
  Simia, non unus culeus, unave hydria.
Saepe quidem multos servat, fortuna nocentes,
  Multum irascuntur numina saepe quibus.
Maximus accepto baptismate, colla securi
  Prebet, et exemplum non leve suppeditat.
Haud mora festinant jussi rapidisq feruntur
  Pastibus instantem praecipitantq necem.

hier tegenwoordig komen en zich in vollen middagluister doen zien en zeer vele gaven aanbrengen.

Na deze woorden der maagd bedaarde 's jongelings drift ..... Door vrome gesprekken wordt zijne begeerlijkheid uitgedoofd, zooals eene opschietende vlam voor het uitgestorte water zwicht. Tot in den droom toe wordt deze nacht in vrome gezegden doorgebracht, en de slapende bruidegom zag bij het volgend licht, wat er van dezen nacht nog duisters was (in het geloof).

Nu vorscht namelijk de jongeling aanstonds uit, in welke onderaardsche schuilhoeken paus Urbanus toeft en alle Christenen doopt, en hij vraagt ook over zijne bekeering den paus om raad. En nadat hij het heilig doopsel heeft ontvangen, roept hij uit: „O allerbeste, allergrootste God, „aanvaard dezen honig, welke uwe werkzame bije, Caecilia, „U toevoert. Aanvaard de honig-schatten uit de lente-„bloemen van uwe Romeinsche gaarde, [1]) door deze bije „van Griekschen oorsprong [2]) aangevoerd. Zie, zoowel als „zij het goede zaad in de vruchtbare voren wierp, zoo „oogst zij nu het zoete graan der vreugde." Gelijk dus het van roest gezuiverde ijzer schittert tusschen den gloed, zoo schoon ook keerde hier de doopeling, na het afleggen zijner zondevlekken, uit het heilig water terug; hij was gelijk het goud, dat in den smeltkroes blinkt, terwijl het zijne ruwe omkleeding in de lekkende vuurvlam aflegt, ofwel, zooals de jeugd, die blijde schittert in de nieuwaangetrokkene gewaden.

Nu ook staan alle toegangen, welke er maar mochten zijn, in Caecilia's Christenwoning den jongeling open,

---

[1]) Dit alles geschiedde te Rome.

[2]) Caecilia's geslacht; zie het begin.

Quos nō moesta domus, quos non revocare parētes
  Non potuit fusis blanda virago comis
Detruncata pii rapuere cadavera noctu
  Raptaq. clam sacris imposuēre locis.
Mox a caede domum rediens bibit amplius aequo,
  Jamq. calens vino Caeciliā aggreditur
Eae trahebatur passis generosa virago
  Crinibus a thalamo quo stetit usq. precans.
Praescia venturae mortis stragisq. futurae
  Armabat precibus seq. suosq. domi.
Carmina jam moriens canit exequilia cygnus
  Funebre jam morti proxima virgo canit
Nocte intempesta vulgi spectante corona
  Effractis foribus sistitur Almachio.
Propudiosa velut meretrix traducitur, ut quae
  Productis opibus se quoq prostituat,
Romanaeq. deos omnes fastidiat urbis
  Et juvenes magica fascinet arte rudes.
Ad coelum tendens ardentiā lumina supplex,
  Arcebant teneras vincula namq. manus.
Ast simul insano captum deprehendit amore
  Ac animum ad se tunc Almachium adjicere
Indignata trucis vultum spectare tyranni
  Exerit ad summum luminā moesta Deum.
Thura recusantem Martiq, Ioviq. litare.
  Nequicquam ferventi excruciabat aqua.
Virgea suggeritur costis undantis cutem
  Flamma, perhorrendo saepe coacta sono.
Exultantq. aestu latices furit intus aquae vis,
  Exuperat spumis fumidus amnis item.
Nec jam se capit unda volat vapor ater ad auras.
  Pax tibi nulla tamen nec nocet ignis edax.

en de maagd genaakte nu met kuisch gelaat den kuischen man, zoodra zij slechts bemerkte, hoe ook hij door Christus' liefde was overweldigd. Aan zijne zijde gaat zij daar blijde voort, het hoofd omkransd met rozen van purperen kleur. Maar ook de engel is aanwezig, die heel het huis met hemelgeur vervult. Een gouden kroon, uit velerlei bloemen gevochten, stelt hun de engel ter hand om op het hoofd te plaatsen en evenzoo geeft hij aan ieder van hen eenen ring. En straks versieren de roos, de violen en de zoete marsolijn heel den vloer en zijn veelkleurig tapijt. De myrtentak is aan eenen zwarteren struik ondergebonden en te zamen hangen dezen weder aan violengroepen, terwijl ook de witte leliën met maagdelijke rozen vermengd zijn. Hier genoot men de onuitputtelijke geuren uit Indië, het land der kleurlingen, hier golft het hoofdhaar der bruid, met Assurische haarzalven besproeid. Aan den nieuwen bruidegom worden daarbij geheele bloemenruikers en rozenkorven gegeven, hoewel de winter met de koude lucht van den Noordenwind buiten heerscht. En zoo dan, Bruidegom, brengt u op deze wijze nu immers de bescherming des engels een hemelgeluk, wat geen hemeling ooit aan iemand, al verlangde deze het nog zoozeer, te beloven dorst. Hij dan ook, door Gods gave en zooveel eer verblijd, hij kan niet uitspreken en staat verstomd bij zoovele nooit-aanschouwde dingen, doch met opgehevene armen en handen begint hij haar ten laatste aldus toe te spreken:

Zoo is dan de faam niet tevreden met de glorie van uw voorgeslacht, maar ook uwe eerbaarheid voege er haren lof bij. Groote dingen verhaalde van u de volksstem reeds, maar nu is er geen plek meer, welke uwe kuischheid niet eeren zal, want door geheel Rome, ja,

Delicias et opes, et honores, regna, parentes,
Quim vitā Christi sprevit amore lubens.
Te levis ambitio, perfulsaq. gloria fuco
Sordiduliq. lucri copia sollicitat.
Quod potuit mulier, adeoq. tenerrima virgo
Pulchra, perita, potens, nobilis, ingenua.
Tu vir, tu mystes, tu dux, tu deniq. pastor,
Non utcumq. feres? (Dii melioıa) feres.
Haec tota ingenua est ceu spectas, stenmata, sive
Mores, ingenium, divitias et opes,
Tu quantus quantus (liceat mode dicere verum)
Sordibus et sordens qualiacumq. facis
Indole spectata generi respondet avito,
Tu nimis a patrio stemmate degeneras.
Illa etiam genere, atq. opibus, virtute stupenda
Quemlibet alloquitur, cuilibet auxilio est.
Tu neq. devitiis, nec avis, nec stemmate clarus
Quem non fastidis, negligis, obloqueris?
Hanc semul Urbanus sacro sacer abluit amne.
Mox suscepta deo reddere vota studet
Te quod conceptis verbis baptismate sponde.
Illinc digressum non meminisse juvat. (?)
Totus es impurus quamquam baptismate lotus
Ut canis ad vomitum susq. reversi lutum.
Abjuras satanam cum pompis, cunq. paratu
Cumq. suo mundo, nequitiisq. suis.
Nil tua vota curans sequeris cacodemona Christi
Hostem, desciscens a ducis imperio.
Haec pietatis iter teneros ingressa per annos
Decurso spatio praemia digna tulit.
Tu ne instante quidem senio, mortiq. propinquus
Inservire pares sustineasve deo.

zich vrijwillig en langen tijd van vele goederen, die zijn toegestaan. Nimmer waren twee teedere olmtakken zoo sterk door het klimop verbonden als Caecilia en haar bruidegom, en de myrt, die door het water ten groei wordt besproeid, bemint niet zoo zijne oevers als deze beminden elkaar liefhadden. De goddelooze Almachius echter (Rome's bestuurder) werd toen ten tijde door lagen toorn vervoerd, en hij legde het er op toe, allen om te brengen, die Christus toebehoorden. Spoedig viel reeds de adellijke nevens den man uit het volk, en onophoudelijk moorde de tyran steeds verder: hij laat ook de Christenbroederen (Valerianus en Tiburtius), [1]) zoo verheven van roeping, gevangen nemen en, na hun gevangenneming door de lictorentroep, in duisternis zuchten; hij belaadt hen met boeien, en vele schuldelooze mannen, die hun leven reeds in het duister en in rouw slijten, ruimt hij met het wreede zwaard op, bij welke slachting geen enkel rouwnabootsen, geen enkel kleed, geen enkele urne behoeft te worden gereed gemaakt. En intusschen bewaart het lot zoovele boosdoeners, op wien God dikwerf zwaar vertoornd is. Als een der vervolgden buigt ook zekere Maximus, na het doopsel ontvangen te hebben, zijn' hals voor het zwaard en laat daarmee een zeer verheffend voorbeeld achter. En nu haast men zich verder, zonder toeven, met de anderen en zoo treden, na de dagvaarding, Valerianus en zijn broeder met snelle schreden voor, en zij bespoeden zoo zelven hunnen dood, terwijl noch hunne treurende huisgenooten, noch hunne ouders hen konden terughouden, noch zelfs de zachte echtgenoote Caecilia, wier hoofdhaar thans zoo treurig ternederhangt. Eerst de onthoofde lijken der broeders kan

[1]) Caecilia's echtgenoot en schoonbroeder.

Mollibus in dormis plumis, stertisq. profundum.
  Securus mortis judiciiq. Dei
Sat tempestivum credis jam morte propinqua
  Scintillis fidei corda calēre parum.
Christum mente gerit, Christum praēcordia ructant
  Christum cor spirat, tu mera vina crepas.
Illa gynaeceo et thalamo lacrymatur et orat,
  Tu totos garris per sacra templa dies.
Garrula foeminii fugiens consortiā sexus
  Incumbens studio desidet usq. domi,
Lucubrat ad multam nocte sacra biblia versans
  Versando excussit, calluit, edidit.
Te jucunde juvant tractae per pocula noctes.
  E quibus exugis quod tibi mentis adest
Et licet ad populum phaleras videare peritus
  Non tibi plus cordis sed minus oris adest.
Illa Evangelium semper vivitq. crepatq.
  Tu praeter nugas nil bene deblateras.
Illa virumq. suum resipiscere fecit
  Salses, insulsos, ridiculosq. facis.
Tu magis insipidus beta, crambeq. recocta,
  Illa mero spirat mystica misto sale
Illa canens aliis caste grateq. canebat
  Tu tibi tam noces quam canis, idq. lucro
Illa Dei casto praeconia predicatore
  Funestis ructas funebre turpe labris
Afflicta in tenebris vitam luctuq trahebat,
  Tu quoq delitiis affluis omnigenis.
Illius attenuant vigilatae corpora noctes,
  Membraq. sunt caera pallidiora nova
Tu marces epulis atq. inter vina chorosq.
  Persultans sacras nocte dieq cutem.

men des nachts wegnemen, en men heeft die lijken toen geheimlijk op gewijde plaatsen ter ruste gelegd.

En nu, van den moord terugkomende, drinkt Almachius, de wreedaard, op onmatige wijze, en begint, als hij verhit is, ook Caecilia aan te vallen. Zie, daar wordt de edele maagd bij haar loszwevend hoofdhaar van hare rustsponde afgetrokken, bij welk sponde zij al biddende stond, omdat zij reeds wist, hoe haar dood en aanstaande ondergang gingen komen en omdat zij door gebeden, zich zelve en allen, die met haar verbonden waren, versterkte. Ja, evenals de zwaan al stervende lijkliederen zingt, zoo zingt de maagd hier haren dood nabij gekomen, ook haren lijkzang.

Midden in den guren nacht wordt Caecilia nu hare opengebrokene woning uitgesleurd en ten aanschouwe van het volk, dat haar omgeeft, moest zij voor Almachius terechtstaan, niet anders dan of er eene slechte vrouw werd overgeleverd, die, na al het hare verkwist te hebben, ook zichzelve aan de misdaden overgaf, Rome's goden verwierp en de onbezonnene jongelingen door tooverkunst verblindde. De smeekende maagd sloeg nu hare vurige blikken ten hemel, want hare teedere handen werden door de boeien tegengehouden. Tevens bemerkte zij, dat Almachius toen door zekere dwaze liefde werd bevangen en dat hij, zijne woede beheerschende, eene betere gezindheid aan haar wilde toonen; zij echter werd daarom juist te verontwaardigd om tot het gelaat van den schrikkelijken tyran op te zien en zij verhief hare treurige oogen liever tot den allerhoogsten God. Voorts, terwijl zij nu weigerde aan Mars of Jupiter te offeren, werd zij veroordeeld, maar haar hinderde geenszins de marteling van het kokende water in den badstoof van haar huis. Al werd de vlam met zijn roêvormige tongen opgedreven en onder akelig geluid telkens

Haec juvenis juveni blande tentata repugnat.
Tu cuculus vetitas expetis illecebras
Illa pudicitīa sponsi restringuit amorem et
Semina nequitiae languidiora facit.
Tu quoq. lascivis oculorum nutibus atq.
Obscoenis inhias undiq. colloquiis.
Illa diu castē vixit sociata marito
Sponte studens placidis abstinuisse bonis.
Lubricae et aetati satis omnia tuta timebat
Tu flamnis oleum subjicis atq. faces.
Illa cilicaeo teneros constringit amictu
Artus et spurcas edomat illecebras
Te tot proritant mulctralia totq. fovendae
Nutrimenta cutis mollia sollicitant.
Illa humiles habitāre casas, latitareq. gaudet,
Tu struis ampla tuis atria delitiis
Tollere humo victorq. virum volitare per ora,
Qua possis tentās te quoq mille vias
Illa susurrones ex aedibus exigit illa
Et studiosa cutis mancipia exagitāt,
Tu delatores, quando non protinus arces
Irritas, e alits segne sodalitium.
Illa preci studium, studio jejunia junxit.
Tu male jejunas, pejus itemq. studes.
Daedalo et ingeniosior illa, et acutula tota
Ast tibi pistillo abtusius ingenium est.
Asperiorq. Schyta, praefactior esq. Catone.
Illa humana fuit, comis et expositā
Et vocalis erat tu rauco murmure stridens
Nescio ceu oculus quid nemorale sonas.
Illaq vocalem superavit Aedona voce
Ast tibi cum corvis convenit egregie,

voortgejaagd tot aan de lendenen der maagd en al borrelden de waterblazen om haar heen, al brulde de kracht des waters in het watervat, ja, al vloeide de rookende stroom in schuim over, en steeg het verstoomende nat als rosse damp ten hemel, u toch, Caecilia, bleef de vrede, u deed het verslindend vuur geen leed.

Zoodra de volksmenigte, ter linker- en ter rechterzijde staande, dit wonder zag, [1]) stond zij geheel en al verbaasd en dadelijk gaven zich meer dan zeshonderd ten doode, en haastten zij zich den beul over te leveren. Door zooveel bloeds zijn Rome's muren bevochtigd, dat Rome, van waar, als uit een bron, het aanwassende geloof voortvloeit.

Nadat eindelijk het maagdelijk hoofd door het zwaard was afgeslagen, dekte men des nachts het lichaam toe, nog in bloed badende. Droeg de blanke hals weleer de zwevende hoofdharen, nu is hij overal met rooskleurig bloed besmeurd. En evenals de morgenster, die door Venus boven alle gesternten wordt bemind, het heilig gelaat verheft en zij dadelijk de duisternissen opruimt als zij uit de golven der zee vrij is opgegaan, zoo schittert nu de gedoode Caecilia ook in lichtglans. Ja, meer nog! Evenals blanke zwanen tusschen de vochtige wolken, wanneer zij van hun aas huiswaarts keeren, voortdurend door den langen hals hun zangerige stemmen doen hooren, zoodat overal, waar zij slechts het moeras of de golven aanraken, dat moeras en die golven weerklinken, zoo zingen de engelenkoren overal, waar nu Caecilia's maagdelijke geest door 's hemels adem wordt gevoed. Heel de aarde weergalmt van Caecilia en evenzoo weergalmt de koningshalle des hemels, alwaar zij nu zonder einde God geniet.

[1]) Of vernam.

Tu coccyx illa Euterpe concinnior, illa
  Iro pauperior, tu velut alteter Arabs [1])
Illa tyrannorum spernit vultusq. minasq.
  Te levis occidit terror et excruciat.
Illa sui bene prodiga sanguinis, omnibus ultro
  Affuit, ast uni tu tibi semper ades
Illa nec hortatu nec amicis excitȧ verbis,
  Proruit in mortem martyriumq. sitit.
Valerianus ac haec frater Tyburtius una
  Martyrio dedunt se, duce Caecilia.
Et te nulla movent exempla domestica saxum,
  Quo te cunq. vocant mox alio ire paras.
Illa sat ampla sacra spargit patrimonia in aedem.
  Tu deridiculis prodigis ediculis.
Hostia pauperibus, granaria claudis egenis,
  Tradiderit soli haec ceu tibi cuncta Deus
Vestibus innumeris desudas, horret egenus
  Frigore cur inopem teq. calore necas?
Cui bona multa Deus concessit plura requiret.
  Ni bene dispendet quas male condit opes.
Illa suis opibus parta sibi laude triumphat
  Stultitiae testes colligis inde tuae.
Vis simul amissam rursus coalescere famam.
  Ingenuis cultam moribus exprimito.
Si nulla accendit tantarum gloria rerum
  At metue aeternum quod manet opprobruim.

[1]) Irus was de bedelaar van Ithaca.

Caput Quartum.

VIERDE HOOFDSTUK.

a. **Twee gedichten van Erasmus.**

ERASMI PRECATIO: *SALVE REGINA.*

O regina, reum miseratrix maxima salve,
O spes, dulcedo, vitaq nostra simul,
Ad te clamamus nati miserabilis Hevae
Quos lacrymae et gemitus vallis et ista premunt
In miseros ergo miserantia lumina flecte
Ostendas natum post mala secla tuūm
Nampia, nam dulcis, nam clementissima quum sis,
Fac dignos fructu virgo Maria tuo.

ERASMUS' BEDE: *SALVE REGINA.* [1])

O Koningin, gij, die u het meest over den schuldigen mensch erbarmt, wees gij gegroet.

O, onze hoop, onze zoetheid en ons leven tevens!

Tot u roepen wij, kinderen der ongelukkige Heva; wij zijn gedrukt door tranen en zuchten, ja, door heel dit dal der aardsche droefenis.

---

[1]) Vgl. de antifoon der Katholieke Kerk, *Salva Regina Mater misericordiae.*

Keer gij alzoo uwe medelijdende oogen tot ons, tot ons, die hier zoo ellendig zijn.

En moogt gij ons na deze booze tijden uwen Zoon toonen.

Want daar gij zoo genadig, zoo zoet, zoo allergoedgunstigst zijt, zoo maak ons, o maagd Maria, waardig uwen vrucht (Jesus) te genieten.

ERASMUS' BEDE: *WEES GEGROET, O KONINGIN!*

(Vrije Vertaling.)

Koningin, die, vol erbarmen,
D' armen zondaar 't meest behoedt,
Onze hoop gij, en ons leven,
Wees, Maria, gij gegroet!

Hoor ons roepen, Eva's kind'ren,
Zoo gekrenkt door 's moeders val.
Tranen drukken ons en zuchten,
't Leed van heel een tranendal.

Maar gij, sla uw zachte blikken,
Zoo vol meêlij, op ons lot;
En, eindt deze tijd zijn rampen,
Toon ons dan uw' Zoon, uw God.

Ja, maak allen Jesus waardig;
Hij, de Vrucht van uwen schoot!
O gij goede, o gij zoete,
Gij, in liefde eind'loos groot!

ERASMI ROTER. GRAECUM CARMEN JAMBICUM EX VOTO DICATUM VIRGINI UWALSINGAMICAE APUD BRITTANNOS LATINITATE DONATŪM.

O salve Jesu mater ut cum maxime
Benedicta, sola mulierum, Deipara
Et virgo, labis nesciens originis,
Multi quidem multa afferunt tibi munera
Est qui dat aurum, est qui dat argentum purum
Bona pars lapillos grata fert reconditos
Pro quibus (ut impar hominum mens) plurimi
Incolume poscunt corpus, at quidam petunt
Multis beari divitiis et id cito.
Aliique, sperant obtinere amabile
Et dulce patris nomen, ac vocabulum
Uterum ferente, et ingemente conjuge,
Pyliique, [1]) longos consequi dies senis,
Ast ipse vates benevolus quidem tamen
Primis ab annis pauperum pauperrimus
Paucas et illas debitas tibi naemias,
Aliud nihil cum suppetat tenuissimum
Minimeq pensans, exhibens munusculum
Summum reposco praemium, ecquod dixeris
Fortasse? dicam, nempe deditissiman
Deo, tibiq. et omnibus coelitibus
Mentem, et cor omni liberum piaculo.

[1]) Sive Nestoris.

Toch durf ik met allen strijden,
Strijden om het hoogste loon.

Wellicht zegt gij: Doe mij hooren,
Dichter, van dat koningsdeel?
Nu dan, moeder, 'k heb verkoren
Deez' belooning, o zoo eêl:
„Voer alleen mijn' arme ziele
„God en 't hemelsch koor nabij;
„Geef slechts, dat ik hier mag knielen,
„Van de minste zonde vrij!"

b. Alardi Amstelredami varia Epigramma.

IN PECCATRICEM EVANGELICAM.

Ecce tibi mulier Pharisaei irrumpit in aedes
Quod simul accumbens' esset Jesus ibi.
Astans a tergo lacrymatur et unguina fundit,
Crinibus extergit quos lavat ante pedes.
Obtutu tenet ora, soloq., immobilīs haeret
Compressis manibus, flet, gemit, atq, dolet.
Suspensaeq, diu lacrymae fluxēre per ora
Qualiter abjecta de nive manat aqua.
Incipit effari mediaq. in voce resistit,
Singultu medios impediente sonos.
Ex animo quia nemo magis dilexit Jesum
Nec magis excaepit comiter hospitio,
Et fixis oculis narrantis ab ore pependit.
Hanc peccata simul multa remittit ei.
Quid lachrymaris? habes tota quod mente petisti
I cum pace, fides te tua salvat, ait.

Verschillende puntdichten van Alardus van Amsterdam.

OP DE ZONDARES VAN HET EVANGELIE.

Zie, hoe voor uwe oogen deze vrouw het huis des Phariseeërs binnendringt, omdat Jesus daar ook aan tafel aanlag. Achter Hem gekomen, schreit zij daar, stort balsem uit, en na des Heeren voeten te hebben gewasschen,

KLACHT VAN JESUS CHRISTUS TEGEN HEN, DIE IN PURPEREN GEWADEN RONDGAAN EN LOSBANDIG LEVEN EN ZWELGEN.

Mij was een stal ten paleis, mijn troon was een kribbe, het stroo vormde mijne ruststede, en een os en een ezel, om de woestheid van den nacht, van de velden mijns vaders [1]) opgehaald, was mij tot wacht gegeven, terwijl buiten de Noordenwind huilde, en de winter alles in die hut verstijfde, welke door duizend spleten allerlei openingen had, en welke eigenlijk (indien gij goed toeschouwt) eene spelonk moet heeten.

Dan, als dit de schuilplaats mijner moeder was in het uur van haar moederschap, en haar geen andere herbergzaamheid ten dienste stond, ja, als Ik Zelf daar te midden van den scherpen nachtvorst en dikke duisternissen ter wereld kwam en mij geen sterveling hulpe bood, wie der Christenen zal dan nog roemen op voorgeslacht, wie zal er pracht voeren of allerlei eerbiediging voor zijne titels durven eischen?

KLACHT VAN JESUS CHRISTUS TEGEN DIEGENEN, DIE IN PURPEREN GEWADEN LEVEN EN EEN LOSBANDIG, ONMATIG LEVEN LEIDEN.

(Vrije Vertaling.)

Een stal mijn koningshalle,
Een kribbe mij ten troon!
Het stroo mij tot een' sponde,
Mij, 's Vaders eeuw'gen Zoon....

---

[1]) Patris = Davidis aut Josephi, agros Bethlemiticos possidentis.

Als lijfwacht om mijn kribbe
  Was 't rundvee opgesteld;
De Noordenwind verbande
  Elk wezen van het veld.

De hut werd stukgereten,
  Door vorst en storm gescheurd,
't Scheen een spelonk der aarde —
  Mij viel die hut te beurt.

O christen, als mijn moeder
  Dan zoo geen herberg vond,
Haar, in het uur van 't baren
  Geen toevlucht openstond,

Ja, als Ik Zelf, uw Heere,
  Daar lag verkleumd van kou,
In 't duister werd geboren,
  En niemand helpen wou.

O, roem dan nooit, gij dwaze,
  Op schitt'rend voorgeslacht;
Geen praal noch titelglorie
  Zij slaafsch u toegebracht.

IN SIGNUM CRUCIFIXI.

Horrescens et humi depressum mille'q cinctum
  Sentibus explicita suspice fronte [1]) caput.
Cerne cruentatos oculos, roseoq. madentes
  Sanguine, tum vultus tum speculare genas

---

[1]) Explicita sentibus fronte Christi, vel suspice *tu*, explicita i. e. audaci fronte.

Illuviē perfusa vide, perfusaq. tabe
Ora labra et cera pallidiora nova
Convulsamq. manu violenta respice barbam
Membra simul glacie friqīdiora vide
Impactos colaphos, nodosae et arundinis ictus
Incussos capiti milleq. flagra data.
Liventes atro specta squalore lacertos
Sulcatosq. artus funibus intuere.
Diductoq. vide patefactum pectus hiatu
Perfossos clavis cum manibusq. pedes
Ut taceam geminatā truci convitiā lingua
Quae simul infamāt, quae simul excruciant.
O utinam posses oculos in pectus acuta
Cuspide trajectum vel procul inserere.
Et mentem patriae pietatis imago subiret
Intus et angorem quid lates aspiceres.
Quotidie sceleris scelus accumulare puderet
Vulnera ab integro ni renovare noles
Quae renovas quoties ablutam sanguine nostro
Conspurcas animam per capitale nefas.

BIJ HET BEELD VAN DEN GEKRUISIGDE.

Aanschouwt daar het huiveringwekkend vooroverhangend hoofd, dat met duizend doornen is omkroond, zoodat het voorhoofd wordt overschaduwd. Aanschouwt de besmeurde oogen, hoe zij van bloed overloopen; aanschouwt ook het gelaat en die wangen, met speeksel overdekt; aanschouwt verder de lippen en den mond, met vuil besmeurd en bleeker dan versche was. Ach! hoeveel meer is er nog te aanschouwen? De baard met geweldige hand uitgetrokken, de ledematen kouder dan ijs, de

sporen der kaakslagen, de kneuzingen van het hardknobbelige riet op het hoofd, en de duizende vuistslagen, hier zoo wreed toegebracht. Komt, en ziet verder, hoe het besmeurde vleesch en de spieren met zwart vuil zijn overdekt, hoe het wringen der koorden op de gewrichten is te zien, hoe de borst met een gescheurde lanswond openstaat, hoe handen en voeten door nagelen zijn vaneengereten. En dan zwijg ik nog van het dubbele beleedigen der twee mede-gekruisigden, die om het hardst den Heer met hunne woorden folterden en kwaad van Hem uitriepen.

Eindelijk, o, kondet gij eens, al ware het slechts van verre, in Jesus' geopend hart schouwen, hoe zoude uw geest den indruk en het beeld zijner vaderliefde ondergaan, en hoe sterk zoudt gij beseffen, welke inwendige angsten de Heere nog heeft geleden.

En dan voorzeker zoudt gij u schamen nog de eene zonde op de andere te stapelen, en gij zoudt Zijne wonden niet een tweede maal willen hernieuwen. Want die verwonding — zegt de Heere — doet gij werkelijk, zoo dikwijls gij uwe ziel, door mijn bloed gereinigd, weer besmeurt met eene doodelijke zonde.

BIJ HET BEELD VAN DEN GEKRUISIGDE.

Aanschouw, mijn' ziel, uw' Heer; 't hoofd is doorwond, [gebogen,
Ik zie geen voorhoofd, neen, maar doornen zonder tal.
'k Aanschouw geen oogslag meer, maar slechts geslôten' [oogen,
En ach, het roode bloed omgeeft hen overal.

O heilig aanschijn Gods! Ik zie Uw heil'ge wangen,
Met speeksel en met vuil zoo ijselijk besmeurd.
Ik zie uw heil'gen mond daar halfgeopend hangen,
Zoo vaal, of versche was Uw lippen had gekleurd.
O vreeselijk vertoon! Die baard verscheurd in vlokken,
Die leden koud als ijs, die plekken, waar de vuist
Der beulen heeft gewoed, of waar hun wapenstokken,
Of 't knobb'lige riet den schedel heeft vergruisd....
Hoe elke spier hier leed.... 't Gewricht bleef striemen [dragen;
Zie, hoe een wonde gaapt daar aan de linkerzij,
Hoe nag'len door den voet en handen zijn geslagen....
In waarheid, niemand leed, o Jesus, zooals Gij!
En dan, gehangen nog Gij tusschen moordenaren
En ook van hunnen tong nog wreedelijk gesmaad.
Twee, die in boosheid slechts elkander evenaren,
Zij last'ren d' Onschuld zelf, Die voor hen sterven gaat.
En eind'lijk, o mijn God, o, konde ons oog hier dringen
In uw geopend hart. Wie meldde dan het leed
En de angsten van uw ziel? Wie zou genoeg bezingen
Die vaderlijke min, die van geen einde weet?
O, bleef dat heilig beeld dan voortaan in ons leven
Ter wering van het kwaad, helaas, zoo licht begaan;
Al wie de zonde pleegt, doet Jesus nogmaal sneven,
Want Jesus' bloed alleen vergeeft zijn euveldaân.

ECCE HOMO.

Ecce tibi qui rex populi dominusq. vocari
Concupiit, jam nunc infimus astat homo.

ECCE HOMO.

Zie, hij, die om uwentwil, de Koning en de Heer van Zijn volk wenschte genoemd te worden, staat hier nu tentoon als de laagste der menschen.

ZIE DEN MENSCH.

Stond Christus slechts om u naar heerschappij en troon....
Als 't laagst geboefte stelt Pilatus Hem ten toon.

IN CRUCE CHRISTUS LOQUITUR.

Aspicis ut pronum flecto caput oscula captans
Amplexusq. petens brachia pando mea.
Transfixas extendo manus ut munera donem,
Suppactosq. pedes ne mihi dissilias.
Exero pectus hians, rarum quo tester amorem
Et dubites toto fidere corde mihi?
Ad me respicito, memoriq. recondita corde
Cujus respectu tam misere excrucior.
Te foret absq. nihil tot acerbas pendere poenas
Esset opus, quarum sit memor usq. velim
Porro qd' accumulas sceleri scelus oībus unū hoc
Est gravius poenis, crimina quare fuge.

CHRISTUS SPREKENDE OP HET KRUIS.

Gij ziet, hoe ik het hoofd vooroverbuige om uwen kus te vragen, en hoe ik mijne armen uitstrek ter omhelzing. Ik breid mijne handen uit om u geschenken te geven, en mijne voeten zijn gebonden, opdat *gij* u niet weg

zoudt kunnen spoeden. Hoe hijgt mijn borst om u mijne wonderbare liefde te toonen en zoudt gij dan nog aarzelen met heel uw hart op Mij te bouwen? O, ziet op tot Mij, en schrijf in de diepste verborgenheid uws harten, om wiens wille ik zoo ellendig lijde. Zonder u ware het geenerzijds noodig zoovele bittere straffen te voldoen, en ik vraag u dus, die straffen indachtig te blijven. En o, als gij bij alle uwe misdaden nog eene nieuwe voegt, dan is deze Mij zwaarder dan alle smarten. Vlucht, vlucht dus de zonden!

CHRISTUS SPREKENDE OP HET KRUIS.

(Vrije Vertaling.)

Aanschouw, aanschouw, hoe trouwe
Ik buig het stervend hoofd;
Om uwen kus te aanvaarden,
Waarmeê gij trouw belooft.

Hoe ver strek Ik mijn armen
In dezen oogenblik;
U wil Ik nog omstreng'len
Bij mijnen stervenssnik.

Ook houde Ik beî mijn handen
Gansch open tegen 't hout,
Opdat gij Mijne goedheên
Uit haar ontvangen zoudt.

Ik draag, bij nagelwonden,
Nog koorden om den voet;
Mij is het droef ter ziele,
Als gij u henenspoedt:

Ach, gansch in liefde ontstoken,
  Gloeit hoog mijn hartewond;
Kom, wil Mij wederminnen
  In eeuwig trouwverbond!

Ik vrage, dat uw oogslag
  Vaak op het Kruishout zij,
Ik vraag: uw hart zal spreken:
  Veel leed de Heer voor mij!

Of hadde Ik zooveel lijden,
  Ooit zonder u doorstaan?
Spreek: had Ik moeten sterven,
  Zoo gij niet hadt bestaan?

Wel zoudt gij wreed dan wezen
  Zoo weêr uw trouw bezwijkt,
Wen gij met nieuw vertreden
  Uw oude schuld verrijkt.

Vlucht, vlucht dan alle zonden
  In heilig medelij!
In 't oefenen der deugden
  Toont gij uw liefde Mij.

D. THOMAE DIDYMI COHORTATIO AD APOSTOLOS.

Eamus in Judaeam iterum. Joës XI, 16.

Tum Didymo exarsit Tomae calor ossibus
Et pudor incendit vires et conscia virtus.
Venit amor, subitaq. animum dulcedine movit
Incessitq. simul moriendi summa cupido.
Nil metuit, vitamq cupit pro morte pacisci.
Quidlibet ac perferre potest, quia posse videtur.
Haud equidem sine mente reor, sine lumine divum
Insignis forma Didymus, viridiq juventa
Ante alios magno Christi perculsus amore
Haeret inexpletum, [1]) non divellendus ab illo
Sic placida charos affatur voce sodales. [1])
Hunc ne deus nostris ardorem mentibus addit
Collegae? an sua cuiq. Deus sit dira cupido
Aut morte aut aliquid jamdudum invadere magnū
Mens agitat Christo, haud placita contenta quiete
§ Eamus et nos, ut moriamur cum eo (Joës XI)
Haud secus ac jussi faciamus, eamus, et ultro
Commoriamur ei, tota quod mente cupiscit
Quoq. vocat vertamus iter, propereq. feramur,
Cedamusq. duci, et moniti meliora sequamur.
Qui sequimur, moriamur et in media arma ruamus
Haud dubiam in mortem caput objectemus oportet.
Usq. adeo ne mori miserum est? num sponte suapte
In mortem se dat coeliq. soliq. monarcha
Et dubitamus adhuc crudelem occumbere mortem
Quando mori noster dominus statuitq. cupitq.
Quid facient servi dominus cum talia tentat?
Quid cunctamur eum comitari in praelia euntem

---

[1]) Haeret inexpletum i. e. propositum aliorum?

Cur interpositis sacris huic nomina dantes
Conceptis verbis juramus ad omnia nostri
Jussa ducis, praesto semper nos esse futuros
Si nunc extremo vertamus terga periclo.
Fidite ne pedibus ferro rumpenda per hostes
Est via, nunc audendum, nunc in q. ipsa vocat res
Par erat huic aperire viam periclo, per ignes,
Et precedere eum, et quoquo nos mitteret ire
Nunc precedentem qua tandem fronte valemus
Excusare sequi, socios nos addere et illi?
Quae nunc deinde mora, quo nos decet usq. moraris
Quo Deus et quo dura vocant praecepta sequamur
Stat propius conferre peden, stat quidquid acerbi est
Morte pati et vitām magno finire labore
In me nulla mora, sequor, et quo dirigis adsum
Usq. adeone mori miserum est: vos, o mihi, chari?
Haud dubio in mortem certum est, praecedere certum est
Stat casus tolerare omnes vastumq. per orbem
Laeta salutiferi dispergere semina verbi
Nec mora nec requies vario certamine tendam
Tantisper dum vitam vixero, nil ita durum
Ut tanta quicquam pro spe tentare recusem
Et tolerare graver, nec enī(m) levia aut ludicra petuntur
Praemia, respectu quorum decet esse paratos
Digna indigna pati et duros perferre labores
Et dubitamus adhuc famamq. extendere factis
Experiar primum possit quid vivida virtus
Haec fatus, duplicem ex humeris rejicit amictum
Et magnos membrosum artus, magna ossa, lacertosq.
Exuit atq. ingens media consistit arena
Ut nudus nudum propere comitetur Jesum.

TOESPRAAK VAN THOMAS, DIE DIDYMUS [1]) WERD GEHEETEN, TOT ZIJNE MEDE-APOSTELEN.

Komt, laten wij weder naar Judea gaan. Joës XI.

Alsdan [2]) doorgloeide een inwendig vuur heel het gebeente van Thomas; eergevoel en het bewustzijn zijner deugd brachten zijne zielskrachten in beweging, maar daarenboven kwam de liefde hierbij. Zij bewoog vol zoetheid heel het Apostolisch gemoed en de sterkste begeerte om te sterven ging hiermede gepaard. Niets vreesde Thomas in dat uur, ja, hij verlangde gaarne het leven te ruilen voor den dood; alles kan hij verdragen want (nu hij zoo vurig beminde) scheen al dat verdragen hem doenlijk toe.

Niet zonder bewijs en niet zonder voorlichting der heiligen is in mij de meening ontstaan, dat Didymus flink van gestalte en bloeiend van jeugd was, maar dat hij vooral en meer dan anderen door vriendschap met Christus was verbonden. En nu was er een oogenblik aarzelens bij de andere apostelen geweest, doch Thomas, die nooit van Christus was af te brengen, hij sprak met zoete stem aldus zijne dierbare gezellen toe:

„Geeft God, dierbare broeders, hier geen gloed meer aan onze zielen? Of is de lage begeerlijkheid nu elk tot God? Mijne ziel neemt geen genoegen met laffen rust maar voor Christus optredende, wil zij ofwel den dood, of althans iets anders, dat groot is, trotseeren. Komt, laat ons met Hem

[1]) Didymus = de tweeling.

[2]) Toen Christus weder naar Judea wilde gaan, riepen de Apostelen uit: „Maar Heer! daar wilden de Joden u immers steenigen." Thomas echter zeide: „Komt laten wij gaan en met Hem sterven."

(Christus) gaan en laten wij met Hem sterven. Laten wij niet anders doen dan hetgeen ons bevolen wordt, laten wij opgaan, laten wij met Hem zelfs meer dan den dood medetrotseeren, want dat is immers wat Hij met heel Zijnen wil van ons verlangt; onze weg is dus als de Zijne; wij zullen ons snel opmaken, wij willen den wil van onzen aanvoerder aanhangen, Hem daarna op Zijne vermaning beterschap toonen, al volgende sterven en ons in de wapenen storten; het is plicht ons hoofd aan het doodsgevaar te wagen. Of is sterven dan zoo verschrikkelijk? Gaat niet de koning van hemel en aarde vrijwillig en uit eigene beweging in den dood? En wij aarzelen dan nog ons den wreeden dood te leveren, als onze Heer zulks van ons verlangt en begeert? Wat zullen dienaren doen, als de Meester eerst voorgaat? Hoe? Wat aarzelen wij Hem te vergezellen, nu Hij ten strijde trekt, wij, zeg ik, die onder aanroeping van God, onze namen voor Zijne vanen hebben opgegeven, en die met wèloverdachte woorden (altoos) zweren, dat wij altoos gereed zullen zijn, om alle bevelen van onzen aanvoerder uit te voeren. Zouden het thans, nu het uiterste gevaar komt, passen om te vluchten? Neen, geen vertrouwen op snelvluchtende voeten, maar met het staal dient de weg door de vijanden gebaand. De weg ligt open, nu is er moed van noode, nu roept onze ééne groote zaak ons ook tot andere zaken. Het paste ons eigenlijk, voor onzen Meester den weg te banen, en wij moesten midden door gevaren of door oorlogsvuur Hem vooruitgaan, en overal henentrekken, waarheen Hij ons zond. Maar nu Hij daar Zelf vooroptrekt, hoe thans nog te weigeren om Hem te volgen, of ons, als gezellen, bij Hem aan te sluiten? Ja, hoe nog te toeven en hoelang besluiteloos te staan? De navolging is eenmaal plicht, waar God of harde voor-

4.

„Is ooit bevel den goeden knecht te zwaar?
„Ras voortgestreefd, al gold het meer dan sterven!
„De Meester sprak, en wat Zijn wil ook waar',
„Nooit willen wij Zijn hooge leiding derven.
„Neen, op Zijn spoor tarte ieder 't krijgsgevaar;
„Laat 's vijands zwaard zich met ons bloed vrij verven
„Of is deez' dood voor u verschrikkelijk?
„Spreekt: is deez' dood niet elken dood gelijk?

5.

„Hij is niet wreed; wilt, broeders, hem niet schromen,
„Maar o, ziet neêr op 't voorbeeld, u geboôn;
„De Wereldvorst, om ons op aard gekomen,
„Hij geeft zich prijs, Hij, 's Vaders een'ge Zoon.
„'t Betaamt dan wel, dat leerlingen en vromen
„Daar vluchten gaan bij 's Meesters fellen hoon....
„'t Betaamt dan wel, dat slaven blijven leven,
„Waar 's Hemels vorst voor slaven wilde sneven....

6.

„Maar spreek ik nog van vrije deugd of keus?
„Bindt u geen eed, geen heilige offeranden?
„„*Trouw in den dood!*" zoo klonk d' Apostelleus.
„„*Men zende ons vrij langs zeeën en langs stranden!*"
„Welnu, wie wenscht, als laffe woordenreus,
„Nu 't daden geldt, te vluchten uit deez' landen?
„De Meester kon ons aan de spits doen gaan....
„Nu gaat Hij vóór en wij.... wij blijven staan!

7.

„Neen, niet aldus de hemel aangeschonnen!
„Niet meer getoefd om in den strijd te gaan!
„Waar God slechts roept, zij ieders wil verwonnen,
„Besloten om alle arbeid te onderstaan;
„Nu dient de weg des lijdens blij ontgonnen!
„Nu roept de plicht ons, krijg'ren, bij het vaan;
„Ik zal dan gaarne, o Heer, uw paden volgen,
„Ik tart den Jood, hoe hevig ook verbolgen.

8.

„Dan, broeders, neen! ook gij vreest geenen dood.
„Moet niet uw voet zijn rijk toch eens betreden?
„Gedenkt, gedenkt wat roeping God u bood,
„Wat voor Zijn naam door u eens dient geleden,
„Wanneer gij straks, als uit een vollen schoot,
„Het zaad Zijns woords verspreidt bij zegenbeden.
„Geen aarz'len, neen! Ons roept het heerlijkst lot;
„Zoolang ik leef, draag ik het gaarn' voor God.

9.

„Wou onze Heer het hoogste loon beloven,
„Wat groote dank voegt dan ons Christenhart?
„Aan 't groot noch 't klein zal ik mijn arm ontrooven;
„De wereldfaam met onzen roem getart!
„Ik onderneem wat deugd, wat kracht van boven
„In ons vermag; komt broeders, niet gemard!
„Godlof! Ik zie, gij keert reeds uwe schreden,
„De blinddoek is in 't eind uw oog ontgleden."

10.

Nu zweeg de held, doch bij zijn henengaan
Kwam hij nog eens den broed'ren bijgetreden,
Hij wijst zijn bouw, zijn reuzenkracht hun aan,
Terwijl het kleed den schoud'ren is ontgleden.
Voorwaar, de athleet past bij Gods koningsvaan
En ieders oog verbazen zulke leden;
Ja, Didymus is waarlijk Gods soldaat,
Die naakt ter zij van d' armen Jesus gaat!

ETHOPOECA SIVE SERMOCINATIO D. CHRISTOPHORI
CUM TRAJICERET PUERUM JESUM.

Dic mihi care puer, quae tandem causa subegit
Ignotas tentare vias, quo tendis amabo,
Dic quis et unde venis, ubi patria atq. parētes?
Quid struis, aut qua causa ignota in gente moraris
Sed tibi qui cursum venti quae fata dedere?
Aut quis te ignarum nostris deus appulit oris?
Cernis ut alterno procurrens gurgite pontus
Nunc ruit ad terram, scopulosq. superjacit undam
Spumens, extremamq. sinu perfundit arenam.
Nunc rapidus retro atq. aestu revoluta resorbens
Saxa fugit littusq. vado labente relinquit.
Jamq. fere sicco subductae littore puppes
Conditur in tenebras altum caligine coelum,
Et mediis properas aquilonibus ire per altum?
Nonne times ne forte vorent immaniā caete,
Non fugis hinc praeceps dū praecipitāre potestis?
Ergo age chare puer, cervici imponere nostrae.

Ipse subibo humeris, nec me labor iste gravabit.
Ipse ergo te ripis et recto flumine ducam
Adversum remis superes subvectus ut amnem,
Ingenti quercu decisis undiq. ramis,
Correpta in manibus, placido dum defluit aestu,
Trajiciam, ut laetus terra spaciere propinqua.
Auxilio tutum dimittam opibusq. juvabo,
Haec fatus, latos humeros magnosq. lacertos
Demittens, procumbit humi, se parvus Jesus
Implicat et manibus cervicem amplexus, inheret
Turbida mox placidi straverunt aequora venti
Prona fertur aqua, vehiturq. aquilone secundo
Sed jam age, carpe viam et susceptum perfice cursum
Perge modo et qua te ducit via dirige gressum.
Nunc et in apricis distinctus ludito campis,
Aut revehare mihi si fert ita corde voluptas.
Dixit et ex humeris parvum dimisit Jesum.

TOESPRAAK VAN ST.-CHISTOPHORUS, TOEN HIJ HET KIND JESUS DOOR DEN STROOM HENENDROEG.

Zeg mij, dierbaar kind, wat brengt er u toe, hier onbekende wegen te betreden? Zeg het mij, want waar gij ook henengaat, zal ik u liefhebben en helpen. Wie zijt gij en van waar komt gij, waar is uw vaderland en wat zoekt gij te bereiken, of waarom toeft gij hier onder een vreemd volk? Maar vooral, welk lot heeft u (aan dit wed) zulk eenen storm toebereid? Of welke God deed u, die geheel hulpeloos en onbekend zijt, op deze oevers komen? Zie slechts: hoe de wassende zeearm met elke golfwisseling vooruitschiet; nu eens rolt het schuimende water naar de aarde en het werpt de uiteenspattende

golf op de klippen, maar dan loopt het weer snel terug, inmiddels op haar vlucht zelfs de rotsstukken, die door het geweld zijn losgeraakt, tot in de zee mede trekkende en het strand bij den val van het getij weer drooglatende. Zoodoende liggen nu al de schepen bijna op de kust en de heldere hemel gaat in duister onder, en bij dit alles hebt *gij* nu haast, om te midden der Noorderstormen over te gaan? Gij, kleine, vreest gij dan niet, dat de ijselijke zeemonsters u zullen verscheuren? Vlucht gij niet liever, dan de kans te wagen, (met mij) voorover te slaan? Doch het zij dan zoo; kom, dierbaar knaapje, plaats u op mijne schouders, ik zal bukken en het werk zal mij niet meer zwaar vallen, ik zelf zal u zoowel door het nat der oevers als door den zeestroom zelven voeren. Ook zal ik, opdat gij, eenmaal opgezeten, den tegenstroom als met riemenkracht te boven moogt komen, een grooten eikenstam met afgekapte takken ter hand nemen, en zoo geraak ik, bij kalm verloop over den stroom en kunt gij blijde in het naburige land verder gaan. Ik zal u veilig helpen en daarna weder afzetten.

Na deze woorden buigt nu Christophorus de breede schouders en gewrichten en hij kromt zich ter aarde. De kleine Jesus grijpt hem vast, en de armen om des dragers hals geslagen, blijft Hij zitten. En zie, een zachte koelte brengt nu den stroom, zooeven nog kokende, dadelijk tot rust, het water licht vlak voor hen uit en de tocht gaat bij gunstigen wind beginnen. Moed dus gehouden, Christophorus, voltooi den begonnen' gang! Niet gerust, maar uw voet moge op het pad in den stroom ten einde toe voorttreden!

En nu (aan het einde van den overtocht) sprak Christophorus aldus: Speel nu, kind, geheel vrij in de zonnige velden, doch laat u, zoodra uw hart het begeert, weder overdragen door mij.

Daarna zweeg de reus en zwijgend liet hij den kleinen Jesus nederkomen van zijne schouders.

TOESPRAAK VAN ST.-CHRISTOPHORUS TOT HET KINDJE JESUS, TOEN HIJ DIEN HEILAND OVER DEN ZEESTROOM DROEG.

(Vrije Vertaling.)

1.

(Nauw zag de reus dit Kindje, onzen Heere,
Daar spreekt hij 't zacht met deze woorden aan:)
O Kindeke, waarheen uw voet zich keere,
Ik zal voor u het moeielijkst bestaan.
Doch spreek, of niet een ongeval u deere?
Hoe dwaalt gij hier bij 't loeien van d' orkaan?
Uw huis, uw land?.... 't Waar beter weer te komen,
De hemel schijnt verbolgen op de stroomen.

2.

Omhoog, omlaag, zoo donderen de vloeden,
De golfkruin jaagt en overstelpt ons strand,
Om bliksemsnel straks weer terug te spoeden
En spoedend sleept hij rotsen mee van 't land.
Heel de oever schijnt, bij 't wijken en het woeden,
Nu aan de kust, dan aan de zee verwand.
Zie, ieder schip rust veilig in de haven,
Wil nu een kind zich in den stroom begraven?

3.

„*Ja*", antwoordt Gij? Gij kleine, vreest geen golven,
Geen zeegedrocht, 't welk woest te voorschijn schiet?

Welaan, het zij, al werden wij bedolven!
  Ik bukke mij: versmaad mijn' schouders niet.
Mijn eikenstaf bedwing' de waterwolven,
  Met U tart ik der branding doodenlied!
Als maar uw oog straks de overzij mag schouwen,
  Gij veilig treedt in rustige landouwen.

4.

Hij zweeg en boog de ontzag'lijk-groote leden
  Ter aarde neêr; zie, Jesus vat die aan.
De hand mag van den hals niet afgegleden....
  En nu te zaam den zeearm ingegaan!
Dan eensklaps, zie, nauw is men ingetreden,
  Daar rust de vloed, 't is doodstil in d' orkaan,
Geen golfje deint. O, blijf, Christoffel! dragen,
  Neen, niets mag hier uw zwaren tred vertragen.

5.

Zoo mocht de tocht in korten tijd gelukken.
  De reus blijft staan, al rustende op zijn staf....
Doch in het eind, wanneer hij onder 't bukken
  Den Heiland weer aan de aarde wedergaf,
Roept hij: „O kind, ga spelend bloemen plukken
  „In 't zonnig veld; doch mat U 't spel ooit af,
„O, keer dan weêr! Ja Kindje, laat me U dragen;
  „Een uur met U gaat boven duizend dagen."

APPENDIX.

EPITAPHIUM D. ERASMI ROTERODAMI.

Hic, hic siste precor gradum viator,
Hoc sus marmore clausus est Erasmus.
Quo cum rara jacent sepulta dona.
Felix ingenium polita vena,
In dicendo venus peculiaris
Conditus sale sermo non amaro,
Dulci lingua triplex fluens lepōre,
Pythi flexanima et medulla suadae,
Tam solertia rebus in gerendis
Multarum experientiaeq. rerum,
Quas longo sibi comparavit usu
Mirus candor amabilesq. mores,
Prudens simplicitas ubiq. quidvis
Flectens in melius modo ferendum.
Insignis pietas, probata vita,
Conatusq. pius piis juvandi
Addictos studiis et exerendi,
Vitae dogmata vera Christianae.
Huc spectat scopus omnium laborum,
Quos mox a teneris obivit annis,
Usque in decrepitam fere senectam
Si tot dotibus auctus atq. tanta
Nactus commoda quanta fore nunquam
Cui natura dabit, dabit Minerva
Si constans adamantinumque pectus
Quid quamvis solidumq, floridumq;

Mansurum inviolabile aut perenne
Credas unicus ille quando Phoenix
Nunc heu magnus Erasmus hic quiescit,
Luctus perpetuus Theologorum,
Eterni gemitusq. lacrymeq,
Cultorum studii politioris.
Quem non tristem obitu tuo relinquis?
Qui percussus amore litterarum est,
Qui puro niveae decore mentis
Excellis nitissimos olores.
Quiq multijuga eruditione
Nec non integritate saeculari
Nulli cedis habetne comparandum.

AANHANGSEL.

GRAFSCHRIFT OP ERASMUS VAN ROTTERDAM.

Houd hier, hier, nu uwen tred in, o wandelaar, want onder dit marmer werd Erasmus besloten en wat al zeldzame gaven zijn er met hem begraven? Zoo rust met hem zijn gelukkige aanleg en wonderbare vruchtbaarheid, zoo ook zijne buitengewone taalbevalligheid en zijne geestrijke, maar toch niet bittere spreekwijze. [1]) Over eene drievoudig-zoete heerlijkheid beschikte zijne hier nu rustende tong, namelijk over hartroerende dichtkunst, over het beste deel der welsprekendheid en over zekere wijsheid, om alle zaken met die veelvuldige onder-

[1]) Het zij ons geoorloofd hier aan een weinig Euphemisme te denken. Men vergelijke de *Colloquia Erasmi;* vooral het *Funus.*

vinding te leiden, welke hij door lange oefening had aangeleerd. Te gelijk met Erasmus zijn nu heengegaan zijne wonderlijke oprechtheid en zijne beminnelijke zeden, zijne voorzichtigheid, welke alles ten beste wist te keeren, zijne godsvrucht, welke zoo groot van opvatting is geweest, zijne braafheid, in handel en wandel gebleken, en zijne vrome pogingen om hen, die zich op de beoefening der vrome zaken toelegden, altoos bij te staan en de waarachtige leerstukken van het Christelijk leven te verklaren. Hiertoe toch strekte al die groote arbeid, welken hij van af de prilste jaren tot in den hoogsten ouderdom heeft doorzwoegd.

Misschien hadt gij gedacht, dat deze eenige Phenix, met zoo groot een aantal talenten en gaven begiftigd, als noch de natuur, noch Minerva ooit aan iemand meer geven zal, dat hij — zeg ik — die zichzelven een standvastig karakter betoonde, (als van diamant gevormd, maar toch immer liefelijk bij zijne hardheid), altoos had blijven bestaan en als iets onschendbaars ware geweest. Welnu, hier rust, helaas, die groote Erasmus, over wiens verlies alle godgeleerden immer zullen rouwen en alle beoefenaars der hoogere wetenschap eeuwig willen weenen. Ja, wien, o Erasmus! wien laat uw dood niet in droefheid achter? Gij, zoowel door uwe liefde voor de letteren als door de zuivere schoonheid uwer sneeuwwitte ziel bezield, gij verwint in helderheid de blankheid der zwanen. Nooit zal iemand u in alomvattende geleerdheid en even min in onbedorvenheid dezes levens overtreffen, ja, zelfs niet ter zijde streven.

Caput Quintum.

D. Erasmi Roterodami Carmen Bucolicum.

PAMPHILUS, DAMON. *Ερωσ.*

Pamphilus insano Galateae captus amore
Stridenti tacita solus sub nocte cicuta [1])
Rumpebat longo rutilantia sidera quaestu
Quem circum niveae quondam unica cura capellae
Errant et gelidis neglecti in vallibus agni,
Nec stabulis egisse pecus nec admina tecti
Nec sera meminit deserta revisere nocte.
Rore procul tantum madida projectus in herba,
Crudeles querula meditatur arundine flammas:
Huc ades, o Galataea mei medicina furoris,
Huc ades, extremum vel visita funus amantis,
Pamphilus eae vocat tuus, o Galataea, peritq;
Et tu flammivomae duris in collibus Aetnae
Mollibus indignum refoves Polyphemon in ulnis [2])
Ah tibi setosi ne candida colla lacerit,
Barba ah ne tenerum tibi conterat hispida mentum.
Huc ades, o Galataea, hic vitrea flumina juxta
Gramine florigero, viridi recubabimus umbra.

---

[1]) Cicuta = herdersfluit. Est mihi disparibus septem compacta cicutis fistula. Virgilius.

[2]) Polyphemon, Galateae amans, Cyclops erat; Pamphili rivalis existit.

Pamphile quid sterili juvat indulgere labori?
Desine, non tanto certasse licebit amanti,
Et certasse tamen, quid tum si vertice Cyclops
Sidera sublīmi feriat, licet audiat ipse
Quantuscunq; nec illi cessero carmine, sola
Voce velit, velit arguta cecinisse cicuta.
Molle pecus nivei sunt et mihi vallibus agni.
Corpore Dametas, vultu mihi cedit Amyntas. [1])
Non mihi taurinis cervix riget horrida pilis,
Pectora sunt nobis candentia, lenia nobis
Ora, quid amplexus, quid amat insana caninos?
Pamphile littus aras, crudelibus aspera cerne
Auribus effusas refugit Galataea querelas
Quid speras, sed et esto velit, vetat ille nolentem
Quid morere et lo̅gos componito morte dolores
Extremum hoc Galataea tui cape munus amantis.
Extremum Galataea vale, Galataea valeto.
Sic ait et pulsae referebant carminā rupes.
Omne nemus Galataea sonat, sonat arduus aether.
Tethys interea Tithonis ab aequore conjunx,
Paulatim croceis subnecta jugalibus alto,
Jam rarescentem pellebat ab aethere noctem
Et jam Phebeae ferventia sidera rupit
Culminā nix dubio coepere rubescere sole
Cinctus et ecce Damon viridati tempora myrto,
Letus agit teneras ud pascua nota capellas
Damon, pastorum quo non annosior alter,
Cui jam depositis niteat frons nuda capillis,
Qui jam ter centum cum Nestore computet annos, [2])
Una viro serae requies et cura senectae,

[1]) Dametas et Amyntas pastores Virgiliani; hic confratres Pamphili.
[2]) Cum Nestore. i. e. sicut olim Nestor.

Tortilis hirsuto pendebat fistula collo.
Hic ubi rorati resupinium Pamphilon herba
Aspicit, hiis miserum dictis compellat amantem:
Damon: Quenam sub gelido tenuit Jove Pamphile causa
Teq. pecusq. tuum, fluitas quia totus, et ecce
Nocturno madet omne pecus sua vellera rore.
Pamphilus: Si vacat, o Siculum pastorum gloriā Damon
Una, tibi nostros referam moriturus amores.
Cum sol hesternus medium transmensus Olympum.
Ureret ignivomis arentes aestibus herbas
Atq, ego ne quicq, noceat calor ille capellis,
Formosi nemoris capto sitientibus umbram
Illic forte sacrae video sub tegmine Lauri
Naiades Aonidesq, simul, Driadesq; puellas
Ducere solemnes cantu modulante choreas,
Pan calamo pulcher cithara ludebat Apollo
Omnis et in numeros agitabat brachia coetus
Pulsabatq humiles pedibus salientibus herbas
Viderunt oculi, rapuerant pectora flammae,
His formosis formosior addita nymphis
Et gracilis toti extabat Galataea coronae.
Digna deo facies, ipso dignus Jove vultus,
Non illi igniferi Cytherea parens pueri, me
Judice, non illi certarit pulchra Diana
Viderunt oculi rapuerunt pectora flamae.
Germanum quantum Phoeben lux aurea Phoebi
Luciferum roseo quantum Phoebe aurea vultu.
Cetera quam radians praecellit Lucifer astra.
Tam forma socias vincit Galataea puellas,
Viderunt oculi rapuerunt pectora flammae.
Cesaries capitis fulvo crispantior auro,
Undiq, cervicem circumvolitabat eburnam.

Ardentes oculi, liquido caro levior amno
Candidiorq nive superis rutilantior astris.
Viderunt oculi, rapuerunt pectora flammae.
Adfuit et mediis puer improbus ille choreis
Nudus membra genasq levisq et captus ocellis,
Armatus facibus, levibusq. volatilis alis
Adfuit et medius, medio stetit improbus orbe, [1])
Viderunt oculi rapuerunt pectora flammae,
Hic mihi fulgenti promens sua tela pharetra,
Flammifera stupidum trajecit arundine pectus,
Pectora trajecit, calidumq; per ossa cucurrit.
Virus et in medias serpsit furor ille medullas,
Serpsit et insuetis caluerunt intima flammis;
Hinc perii atq. gravis coepit mihi vita videri
Et jam virgineas me conspectante choreas,
Ibat supremi spatia ultima Phoebus Olympi.
Quid facerem? Jam tempus erat, quo septa capellae,
Quo repetant pasti praesepia nota iuvenci.
Me dirus retinebat amor, sequor invia saltus
Perditus et questu Galateam sector inani
Et vano clamore voco fugit illa vocantem,
Nil lacrymas miserata meas, nil flexa querela.
Cautibus Ismariis immotior, [2]) aspide saeva
Durior, aeriae summis in rupibus Aetnae
Immani sese Polyphemi condidit antro.
Hinc perii atq. gravis coepit mihi vitā videri.
Tum redeo tandem, sequitur grex tristis euntem.
Atq. hic cum jam spes misero mihi nulla supersit.
Mortem oro superos, certe aut (qd' gratius esset)
Improba permutent Galateae pectora nostrae.

[1]) Cupido.
[2]) Cautibus Ismariis, sive lapidibus montis Ismari in Thracia.

In D. Erasmi Roterodami Carmen Bucolicum Alardi Amstelredami Scholia.

Indolem egregii artificis in Erasmo Rot. perq. adolescēte, et adhuc Daventriae Alexandro Hegio preceptore utente, submicuisse ac scintillulis quibusdam sese prodidisse, documento esse poterit ecloga haec bucolica, in qua ludenda subacti ingenii sui specimen atq. poetices gustum prebuit. Ecquidne prebuit vero? Quando poetice appellamus, non quōcūq, [1]) claudere versum pedibus, sed rationemque sermoni dignitatem, gravitatem, jucunditatem, picturae lenocinia ac (ut ita dixerim) divinitatem atq. *ευθουσιασμον*. quemdām adjungit. Atqui haec facultas nulli contingit, nisi qui pectus omni disciplinarum genere expleverit siquidem vera poesis nihil aliud est quam ex omn̄ī diseiplinarum deliciis ac medullis condita placēta, aut (ut melius dicam) ex electissimis quibusq. flosculis compositum mellifluum. Porro ut apicula ex flosculis succum mellis colligit, cum alii non delectentur nisi colore et odore, sic philosophiae studiosus et ex Poetis invenit quod ad bene vivendum conducat, cum alii tantum voluptate deliniantur. Praeclare ergo recteque Horatius inquit:

> Aut prodesse volunt, aut delectare poetae
> Aut simul et jucunda et idonea dicere vitāe.

Si quisq est qui utrumque nosse concupiscit, is mihi accuratius expendat velim carmen hoc, in quo (ni fallor) alludit ad vergiliana pharmaceutria, e secūdo Theocriti

[1]) Quomodocumque.

idillio mutuatam, id quod praeter alia no parum multa testatur vel ipse versus intercalaris:

Viderunt oculi, rapuerunt pectora flammae. Theocritus autem sic habet: X̄ ὣσ ἴδον, ὣσ ἐμάνην, ωσ μεν πέρὶ θυμόσ enz.; id Vergilius ecloga octava ita reddidit: Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error. [1]) Jam vero quia carmen hoc inscribitur ἔρωσ, id est amor, par erat titulo respondere persona quoque; παμφὶλοσ enim dicitur totus amās, sive oībus [2]) ex aequo amicus, Virg. in palaemone: malo me Galataea petit lasciva puella et fugit ad salices et se cupit antevideri. § (Pamphilus insano). Verg. in Buco: Nūc insanus amor duri me Martis in armis tela ītermedia atq. detinet hostes. § (Stridenti tacita) Vergil. ecloga tertia: Non tu in triviis indocte solebas stridenti miserum stipula disperdere carmē? § (Vel visito). γαλατεα potest interpretari lactea απο τοῦ γάλα quod sonat lac, quod paratum est colligere apud Ovidium ex amatoria Polyphemi cantione. Candidior folio nívei Galatae ligustri etc. etc. . . . .

. . . .

§ (Tethydis interea) in exemplari non autographo quidem, utpote hactenus etiam num desiderato, cum aliis aliquot eclogis sed alio (mihi fortasse alïud quaerenti) reperto apud Reynerum Snoijum [3]) a Gauda medicum, nuper admodum defūnctum, apud quem inter puerilia poematā amplius annos quadragintā delituit, alioqui non dubium quin jam olim recognitum D. Erasmus ipse in apertum

---

[1]) Zoo ras ik u zag, sloeg ik aan 't kwijnen en liet mij vervoeren. (Ita Vondelius.)

[2]) Omnibus.

[3]) Vide pag. 5, n°. 13 hujus libri.

protulisset, si quod adolescenti exciderat (posteaquam diu multūq quaesierit) habere potuisset, scriptum erat sed mendose, *Thetydis interea,* undenos sis restituimus: Tethys interea: fuit autem Tethys uxor Neptuni, Vergilius Georg I. Teq. sibi generum Tethys emat omnibus undis. Ovidius lib. fast V Duxerat oceanus quōdam Titanida Tethim. Fuit et alea Thetys de qua lege Fulgentium Placiadem lib. III in fabula Pelei et Thetidis et Ovidium, lib. Meta XI Jupiter aequoreae Theadis, connubia fugit . . . .

. . . .

§ (Viderunt oculi, rapuerunt pectora flammae); cum lubricae aetati omnea etiam tuta sint timenda, certe imprimis illi cavendum ab impudico libidinosoq. aspectu, unde scatēt omnis vitiorum colluvies. Scripsit enim hoc planissime Propheta Hieremias cap IX. Quia ascendit mors p. fenestras nostras ingressa est domos nostras disperdere parvulos deforis, juvenes de plateis. Testatūr idem quoq. in Threnis Caput III. Oculus meus depraedatus est animàn meam. Ejusdem generis est et illud: Nec sequantur cogitationēs suas et oculos per res varias fornicantes. Nume XV. Huic proximum est illud: Averte faciem tuam a muliere corrupta et ne circumspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi perierunt et ex hoc concupiscentīa quasi ignis escardescet. Eccl. IX. Et ibidem: Virginem ne conspicias ne forte scandalizeris in decore ejus. Eodem spectant et sequentes paraeneses: Ne passim vagentur oculi sed recta te praecurrant. Prov. IV. Coram cordato est sapientia, at oculi stultorum passim vagantur Prov. XIII. Memento quoniam malus est oculus nequam. Nequius oculo quod creatum est? Eccl. XXXI. Pepigi foedus cum oculis meis ut ne cogitarem quidem de virgine. Job XXXI. Quorsum attinet plura hoc genus con-

currere, cum tota undiq. scriptura scateat hujusmodi testimoniis. Non ab re fuerit hic referre aliquot paradiq. mata sive exempla, praeceptis enim aures fere imbuuntur, exempla docent oculos. Antiochus tertius, quum Dianae sacerdotum vidisset supramodum eleganti forma, continuo solvit Epheso, veritus ne vis amoris aliquid illum facere compelleret quod fas non esset T. Livius III deca lib. VI.

Alexander cum Darii filias haberet captivas, demissis oculis eas salutabat, idq. raro sibi metuens ab illarum insigni forma. Apud familiares autem dicere solebat: Dolores oculorum sunt Persicae puellae: Item: Turpe esse qui viros vicissent, a mulieribus superari C. Sulpitius Gallus uxorem repudiavit, quod aperto capite fuisset foris. Lex, inquiens, tibi meos praefinit oculos, quibus formam tuam approbes, his ornamēta cōparato, his esto speciosa, aliis velle videri formosa, in suspicione et in crimine haereas necesse est etc. [1])

Eclogae Precedentis Argumentum per Alardum Amstelredamum.

Non sic scorpius improbus timendus
Ut lasciva, salax et impudica
Vitanda est Galataea, blanda siren,
Dulci melle litum venenum amarum,
Citra ligna focoque fax adurens
Clangoremq, tubae cruenta strages
Praesens exitium caput malorum,
Nimirum mulier parum modesta,

---

[1]) Vide, quoad caetera, originale in Biblioth. Thysiana.

Inconstans, vaga, fraudulenta nequam,
Passim sollicitans modo hunc, modo illum,
Quem contaminet, affricetq morbum,
Syncerum vitiet, trahatne castum.
Vocis mellifluae suavitate
Demulcens rudiusculos ephaebos
Thermas, templa, forum frequentantes.
Cujus insidias ubiq. tendens
Insultansq. ferociensq. victrix
Blando vipereum vomens ab ore
Virus; quod stabulis lupus, quod imbres
Laetis frugibus et satis adultis,
Quod venti arboribus, quod auster arvis
Hoc est faemina lubricae juventae
Quod salvo nequeat pudore dici.
Flagrans insatiabile furore
Et vecors animi impotente morbo
Semper prurit et aestuat colore
Nunc lenociniis rudes inescans
Nunc dans suavia dulciora melle
Hyblaeo et Siculae liquore cannae
Nunc et lacteolis trahens pupillis
Exertis modo vellicans lacertis
Non raro magicis sacris adurens,
Et laetalia philtra clam propinans,
Occurrens meretricio decore,
Tota purpureo nitens colore,
Applaudensq habitu venustiori.
Stillant labra quidem favum atq. nectar
Cervix lactea molliusq. collum
Est pluma, Syrium fragrans olivum
Affatimq. scatens fragantiarum

At postrema nimis quam amara semper
Sunt, ceu absynthium acutaq. instar ensis,
Qui cor mille trucidat enecatq;
Urgentum stimulis molestiarum
Ne fallare sagaciter caveto,
Disce unde immineat tibi periclum
Proin si quid sapies, domi manebis
Aspectus fugies libidinosos.
Et nihil melius fuga putabis.
Fraterne moneo fideliterq.
Ne me forte putes fuisse falsum
Hac te Pamphilus Ecloga docebit.

FINIS.

DANKBETUIGING.

Aan het einde dezer bladzijden betuigt de schrijver van dit werkje gaarne zijnen dank aan zijnen hooggeëerden vriend professor G. A. Loots, die het handschrift der voorrede en van het eerste hoofdstuk heeft nagezien, alsmede aan den Wel-Edelen Heer F. A. Dee, die mij (ook buiten diensttijd) alle faciliteiten op de Thys-bibliotheek heeft aangeboden.

LAUS DEO!

INDEX.

PN-00C5091-SE

5